שכבר נתעסקו בו ברגל. תמהומין וברכה כשורה והרי"ט דפירש לענין הברכה תולה על מחזור מיוטר"י שפירש כשם רש"י שהיה אומר שאין עושים הברכה ברגל הואיל וליכא אבילות ולאחר הרגל נמי לא יעשוה הואיל ועבלה לשונה רחשונה פי' דמספקא ליה לרש"י אי הברכה במועד אי לאחר המועד דשמא הברכה אינו עסקי רבים הואיל ויחיד יכול לעשות ועל הברכה פירש לקמן [ז] כל יום ראשון אסור לאכול משלו אפי' אוכל שתי פעמים ביום דהא לא קאמר גמרא סעודה ראשונה אלא יום ראשון:

שלשה ימים אחרונים אין רבים מתעסקין בו. פירש בתוספות דהוא הדין דמגלחתו נעשית ע"י אחרים: **אמר** רבי יוחנן **אפילו יום אחד אפי' שעה אחת.** קשיא לי דהא אית ליה לר' יוחנן [ז] הלכה כסתם משנה:

מה חג שבעה. וירושלמי [ז] דייק אימא שמונה כשמונה דחג ומשמי שמיני רגל בפני עצמו הוא [ז] ומועדים לאחיי אבל שבעת ימים (בראשית ז) לא מצי לאתויי דאתם קודם קבורה היה וירושלמי משני דאין למידין מקודם מתן תורה ואתם דירושלמי מייתי קראי מוצה:

כל מקום שאתה מוצא יחיד ורבים מחמירין. והוא הדין יחיד ממיר ורבים מקילין הלכה כרבים ומשום דהכא אירי ביחיד מקיל נקיט הכי וכל מקום לאו דוקא דבהרבה מקומות פוסק כדברי היחיד והיכא דאתמר אתמר ועוד דבעירובין אומר הלכה כדברי המקיל אפי' לגבי רבים מיהו אתם היינו רב"ל ולא רבי יוחנן פר' מי שהולימוהו (עירובין מו.):

יחידאה היא. ואף על גב דלעיל נקיט וסב"ל:

אייבו קיים. עדיין לא הסיבותיך על אייבו כך פי' בקונטרס וקשה שהיה לר' חייא לומר אמך קיימת ולא אימא דמשמע אמו של ר' חייא ועוד דרב היה לו להסיב אבא ולא היה לו לקרות אביו כשם אייבו וגרסה שר"ח גורס [ז] א"ל אבא קיים א"ל אבא קיים אימא קיימת א"ל אימא קיימת פירש ר' חייא היה שואל על אביו ואמו ורב היה משיב לו על אביו ואם שלו ואין לנו להקשות מה לו לומר דרב בר אחוה דרבי חייא ובר אחתיה בשלמא לפירוש רשאן המלו לומר מה היה מושם ר' חייא על אביו ועל אמו של רב כי לפירוש זה נמי י"ל דהולכך יפה שלא תאמר מה היה לו לרב להשיב על אביו ואמו שלו כמו כן היה לו להשיב שאר בני אדם קיימין אבל השמא קמ"ל שהיה משיב לו לפי שהיה אחיו של ר' חייא ווקם לו להשמיעו תדשות טובות דלא ליתא לא ובשר לקריבים [ז] כדאמרינן בריש פסחים (דף נ: ופס) לא ובשר לפוסים ולחמורים וי"ג אמר ליה אבא קיים אמר ליה אימא קיימת א"ל אימא קיימת אמר ליה אבא קיים וכפר"ח וכענין שפירש ר"ח לגירסת ר"ח (ג) ורבי חייא היה שואל על אביו ואמו ורב היה משיב על אביו ועל אמו ומה של עצמו ומה שלא היה משיב לו כמו גירסת ר"ח שאם היה משיב לו אבא קיים כשהיה שואל על אביו שלו משום דהוה משמע שהיה משיב לו על אביו של רבי חייא שהיה רגיל לקרות אבי אביו אבא:

שכבר נתעסקו בו ברגל כללו של דבר כל שהוא משום אבל רגל מפסיקו וכל שהוא משום עסקי רבים אין רגל מפסיקו [ז] קברו שלשה ימים בסוף הרגל מונה שבעה אחר הרגל ארבעה ימים הראשונים רבים מתעסקין בו שלשה ימים האחרונים אין רבים מתעסקין בו שכבר נתעסקו [ז] ברגל ורגל עולה לו מאי לאו אסיפא לא ארישא איתיביה רגל עולה לו למנין שלשים כיצד קברו בתחילת הרגל מונה שבעה אחר הרגל [א] ומלאכתו נעשית על ידי אחרים ועבדיו ושפחותיו עושין בצנעא בתוך ביתו ואין רבים מתעסקין בו שכבר נתעסקו בו ברגל ורגל עולה לו [ז] תיובתא כי אתא רבין אמר רבי יוחנן [ז] אפילו קברו ברגל וכן [ז] אורי ליה ר' אלעזר לרבי פדת בריה אפילו קברו ברגל ת"ר [ז] קיים כפיית המטה שלשה ימים קודם הרגל אינו צריך לכפותה אחר הרגל דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים אפי' יום אחד ואפי' שעה אחת א"ר אלעזר בר' שמעון [ז] הן הן דברי ב"ש הן הן דברי בית הלל שבית שמאי אומרים שלשה ימים וב"ה אומרים אפי' יום אחד [ז] אמר רב הונא אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ואמרי לה אמר (ז) (ליה [ז]) ר' יוחנן לר' חייא בר אבא ולרב הונא אפי' יום אחד אפי' שעה אחת רבא אמר [ז] הלכה כתנא דידן דאמר שלשה רבינא איקלע לסורא דפרת א"ל רב חביבא לרבינא הלכתא מאי אמר ליה אפי' יום אחד [ז] ואפילו שעה אחת. יתיב רבי חייא בר אבא ורבי אמי ור' יצחק נפחא אקילעא דרבי יצחק בן אלעזר נפק מילתא מבנייהו מנין לאבילות שבעה דכתיב [ז] והפכתי חגיכם לאבל מה חג שבעה אף אבילות שבעה ואימא [ז] עצרת דחד יומא ההוא מיבעי ליה לבדריש לקיש דאמר ר"ל משום ר' יהודה נשיאה מנין לשמועה רחוקה שאינה נוהגת אלא יום אחד דכתיב והפכתי חגיכם לאבל ואשכחן עצרת דאיקרי חד יומא חג [ז] ת"ר שמועה קרובה נוהגת שבעה ושלשים שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד [ז] איזו היא קרובה ואיזו היא רחוקה קרובה בתוך שלשים רחוקה לאחר שלשים דברי ר"ע וחכמים אומרים אחת שמועה קרובה ואחת שמועה רחוקה נוהגת שבעה ושלשים אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן [ז] כל מקום שאתה מוצא יחיד ורבים מחמירין הלכה כרבים חוץ מזו שאע"פ שרבי עקיבא מקיל וחכמים מחמירין [ז] הלכה כרבי עקיבא [ז] דאמר שמואל הלכה כדברי המקיל באבל רב חנינא אתיא ליה שמועה דאבוה מבי חוזאי אתא לקמיה דרב חסדא אמר ליה שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד רב נתן בר אמי אתא ליה שמועה דאימיה מבי חוזאי אתא לקמיה דרבא אמר ליה הרי אמרו שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד בלבד איתיביה במה דברים אמורים בחמשה מתי מצוה אבל על אביו ועל אמו שבעה ושלשים אמר ליה יחידאה היא ולא סבירא לן כוותיה דתניא [ז] מעשה ומת אביו של רבי צדוק בגינזק והודיעוהו לאחר שלש שנים [ז] ובא ושאל את אלישע בן אבויה [ז] וזקנים שעמו ואמרו נהוג שבעה ושלשים ובשמת בנו של רבי אחייה בגולה ישב עליו שבעה ושלשים איני והא [ז] רב בר אחוה דרבי חייא דהוא בר אחתיה דר' חייא כי סליק להתם אמר ליה אבא [ז] קיים

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [תוספתא פרק ג.] ב) [לקמן כח.], ג) עיין מו. ד) [בס.], ה) לעיל יח. ט) לקמן כב. כו: עיין מו. [פסחים מט. מלק ג.]. ו) מיר מד. שמחות פי"ב. ז) פסחים ד. [סנהדרין ה.], ח) כז., ט) [שבת מו.]. י) דפ"ק ה"ה (יט.), כ) ר"ה ד., ל) עי' ר"ח בפסחים שם. מ) ריקא י. יט. נ) [לעי' חדשה אות א.]

הגהות הב"ח

(א) גבי ומתרי לה אמר ליה ר' יוחנן לר' חייא כי אתא רב אבא לרב הונא אילו יום אחד: (ב) תוס' ד"ה אייבו כו' לגירסת ר"ח דר' חייא היה שואל כו' כדמשמע שואל על אמו אבל הוה משמע מ' כל"ל ותיכה מבוס נמתקן:

הגהות מהר"ב רנשבורג

אן רש"י ד"ה תנא דידן היינו תנא דברייתא. נ"ב תנא דמתני' נמי קאמר שלשה ימים קודם הרגל ונע"ל דרש"י אחי ספיר לשיטתו ספר' נמתניתין לדמשנה לאו דוקא שלשה ימים אלא אפילו שבה אחת וכיון מדקתני נמשנה דשלשים מפסיקין משא"כ הכא בברייתא שלשה ימים דוקא דהא לא קתני מפסיקין ועיד דלעניי נמי אמרים עלה ולכ"ש מיישב קושית הוס' ס"ה אמר ר' יוחנן ותוספות לשיטתם מקשים דפירשי לעיל ממשנה הרים מפרשים דשלשה ימים דוקא ולא מזה כיונתי לענין יד דוד וכ"כ בעל שושנים לדוד:

עליון הש"ס

נכו אזרי ליה רבי אישור לרבי פדת בריה. עיין מה דף ה ע"א תוס' ד"ה ואמר ר' פדת: שם הן הן. עיין זה בחוטרת דף ס ע"ב: תוס' ד"ה שכבר בר' שאין עושין הבראה ברגל. עי' לקמן דף כד ע"ב תוס' ד"ה אלא:

תורת אור השלם

א) וְהָפַכְתִּי חַגֵּיכֶם לָאֵבֶל וְכָל שִׁירֵיכֶם לְקִינָה וְהַעֲלֵיתִי עַל כָּל מָתְנַיִם שָׂק וְעַל כָּל רֹאשׁ קָרְחָה וְשַׂמְתִּיהָ כְּאֵבֶל יָחִיד וְאַחֲרִיתָהּ כְּיוֹם מָר: (עמוס ח. י)

רש"י בת"י

שכבר נתעסקו בו ברגל. מדקתני טעמי כל שהוא עסקי רבים כגון מגמומין לא רגל (מגמולן) מעסקין ומגמתין אותו ברגל הלכך אין צריך למהר לגמתו. כל שהוא משום אבל רגל (מבבלה) מפסיקין. כלומר דאין מיהו בדגל ולא דמי הלא מפסיק לתפסיק מתתי'. אין רגל מפסיק. כלומר מיהו ברגל עצמו. מאי לאו אסיפא. קבריו מתוך הרגל וקתני עולה לו דסיימו למנין ל' (דלמלא) [ד]למנין שבה לימא למימר דהא קתני אחר מיתה ז' אחר הרגל. לא אריישא. דקתני קברו ב' ימים קודם הרגל דהתם ודאי עולה לו אילא וכבר התחיל כמלאכת מתקלת הקודם שפסק הרגל עכשו מי [ד] ימים שהתחיל וכ' ימים נכנס הרגל מלי ימי גילים לו הוי רגל עולה לו דקתני למנין שלשים קאמר הא למנין דהא קתני לדרך למנין אחר הרגל. ריים בפיית המטה. כלומר נהגו לכבות אבל [ד] מיתה שלשים עולה למנין שבעה כדכר שעולה לו אם קבר הרגל ומיהו שבעת ימי אבל דהלכה כדברי המקיל בגמל אבל [ד] אחר הרגל ואין רגים מפסיקין בו שכבר נתעסקו בו ברגל הכי מפקינן. פורא דפרת. שיטפת על נהר פרת. אקרישא. מלגיסת אבל ניחא. דהוא מבבלי ליה ובר. דאמרינן מלא משמע כן אבל ומלגת אבל אמר ליה נהגת מלא יום אחד. (המשך בעמוד ב)

עין משפט נר מצוה

קז א טוש"ע י"ד סימן שלט סעיף ג:
קח ב מיי' פ"ז מהלכות אבל ה"ב ה טוש"ע שם:
קט ג מיי' שם הלכה ב סמג עשין דרכנן ב ועלאוין עה טוש"ע שם סעיף ג:
קי ד ה מיי' שם פ"ז הלכה ג סמג שם טוש"ע י"ד סימן תכ סעיף ג:

רבינו חננאל

דהלכתא אפילו יום אחד או שעה אחת. **נמצאת** אומר מי שמת לו מת בתוך הרגל נקיט שבעה מיד"ש שני של ר"ש האחרון ואף על פי ר"ש שני אין נוהג בו אבילות הקיט ל' מההוא יומא דמיתת ביה ומאן דשכיב ליה שבבא ביר"ש שני שני של ר"ש האחרון או ביר"ש שני דעצרת ו) נהיג אבל בו ביום דהוא יום קבורה הוא דהאריי"תא דכתיב ז) ואכלתי חטאת היום ונחתיב נמי ז) האריי"תא כיום מר תוא יום המיתה הלכך יום ניחה מדאריי"תא ריר"ש שני מדהבנן אחי דאריי"תא ובבבל דרבנן נהגיג ביה אבלות כשאר יומי. **מנין לאבלות שהיא שבעה** שנאמר והפכתי חגיכם לאבל. מה חג שבעה אף אבלות שבעה. ומנין לשמועה רחוקה שאינה נוהגת אלא יום אחד כבר הקיש הכתיב האבל לחג ומצאנו עצרת שהוא חג והוא יום אחד: **ת"ר שמועה קרובה נוהגת שבעה ושלשים** שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד איזו היא קרובה ואיזו היא רחוקה קרובה בתוך לשלשים לקבורתו רחוקה לאחר שלשים דברי ר' עקיבא וחכמים אומרים אחת זו ואחת זו נוהגת שבעה ושלשים. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מקום שאתה מוצא יחיד מקיל ורבים מחמירין הלכה כרבים חוץ מזו. הלכה כחמירין חוץ מזו. שאע"פ שר' עקיבא מקיל וחכמים מחמירין הלכה כר' עקיבא דאמר שמואל הלכה כדברי המקיל באבל. **והא דתניא בר"א** כי שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד בר' מתי מצוה פי' כחמשה שמצוה להתאבל עליהן. הן בנו ובתו ואחיו האחותו ואשתו. אבל על אביו ועל אמו אפי' שמועה רחוקה נוהגת שבעה ושלשים לית הלכתא ברוותיה דהא יחידאה היא כלומר אלישע בן אבויה זה זקנים שהיו עמו והודו בשמועה רחוקה לנהוג שבעה ושלשים יחידים הן ולא סבירא לן כוותיה דהא רב חסדא ורבה הודו על אביו ועל אמי בשמועה רחוקה שלא לנהוג אלא יום אחד.

חשק שלמה על ר"ח

מ) כל דברי רש"ש אלו הוא בס"ל כמ"ש סימן תל"ג בשמו הגי' כמו הגן דעה כמ"ש ורא אלפס ז"ל ומ"ש אמ"ש מ"ש על זה.

הגהות וציונים

מ) בכת"י נוסף בו: כ) בכת"י נוסף לענין שלשים: נ) בכת"י נוסף אפילו שנה אחת, וכ"ה נכון רש' בתוספתא (דק"ס): ל) [צ"ל לחן (גלירון), ועי' הגי' כבר"ש והגי' בכת"ר ובראש"ש ע"ש ועי' דק"ס: ה) בכת"י נוסף אמינא חד יומא דהא איכא עצרת חד יומא הוא: ו) עי' במס' שבחות שם, ועי' רש"ש: ז) בנוגה הגרסא את ר' יהודשע בן אלישע (ע"ש), ועיין יעב"ץ: מ) בכת"י (נאן) ולקמן) אייבו. ועי' תוס' דבראשונים: ע) בכת"י בגון: י) הס"ד ונוסח"ד שכבר נתעסקו בו ברגל" כ"ה בפי' רגמ"ה). כ) בכת"י נוסף רגל: ל) [צ"ל רשעה] (גלירון): מ) שיך לע"ב (גלירון): נ) נדצ"ל לקרוביהם (כאה"מ): ס) אולי צ"ל כי יום שתחיל רד ריכים: ע) הלשון נראה חסר ועי' בראשונים:

עלינו לשבח

ר' חייא בר אבא ורבי אמי ור' יצחק נפחא אקילעא דרבי יצחק בן אלעזר נפק מילתא מבנייהו מנין לאבילות שבעה דכתיב והפכתי חגיכם לאבל מה חג שבעה אף אבילות שבעה ואימא עצרת דחד יומא ושלשים שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד איזו היא קרובה ואיזו היא רחוקה קרובה בתוך שלשים רחוקה לאחר שלשים דברי ר"ע וחכמים אומרים אחת שמועה קרובה ואחת שמועה רחוקה נוהגת שבעה ושלשים אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל מקום שאתה מוצא יחיד מקיל ורבים מחמירין הלכה כרבים חוץ מזו שאע"פ שרבי עקיבא מקיל וחכמים מחמירין הלכה כרבי עקיבא דאמר שמואל הלכה כדברי המקיל באבל רב חנינא אתיא ליה שמועה דאבוה מבי חוזאי אתא לקמיה דרב חסדא אמר ליה שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד רב נתן בר אמי אתא ליה שמועה דאימיה מבי חוזאי אתא לקמיה דרבא אמר ליה הרי אמרו שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד בלבד איתיביה במה דברים אמורים בחמשה מתי מצוה אבל על אביו ועל אמו שבעה ושלשים אמר ליה יחידאה היא ולא סבירא לן כוותיה דתניא מעשה ומת אביו של רבי צדוק בגינזק והודיעוהו לאחר שלש שנים ובא ושאל את אלישע בן אבויה וזקנים שעמו ואמרו נהוג שבעה ושלשים ובשמת בנו של רבי אחייה בגולה ישב עליו שבעה ושלשים איני והא רב בר אחוה דרבי חייא דהוא בר אחתיה דר' חייא כי סליק להתם אמר ליה אבא קיים

ידע תקנו שיש לו תשלומין ביום והיכא דידע ולא נתחייב לא שייך ביה תשלומין מידי דהוה לחיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני של תג דלא שייך ביה תשלומין כו' ע"כ. וכ' רבינו יהודא שיש לפסוק כמהר"ם שהוא רבו של הרא"ש והב"י הכריע כהרא"ש דהלכה כדברי המיקל באבל וכן פסק כאן בשו"ע דפעור וכימי מרפי כל מעשה זה לידי בקנון שהגדיל תוך ז' ועייתיה בו והוקשה לי בדברי הרא"ש שכתב דאבלות הוה בו משום תשלומין דבזה אין שייך תשלומין אלא כל יום מן הז' הוא נועה בפ"ע דהא פסקינן כאן סעיף ב' אם זלזל במקלת ז' הימים דת"ל להשלים ולמה כתבו העור והשו"ע אפי' הגדיל בתוך שבעה. והרליתי הדברים אלו לפני מו"ח ז"ל והשיב לי שבאלה"ה סותרים דברי השלחן ערוך זה את זה דבפרק מי שמתו יש ג"כ פלוגתא בין הרא"ש ורבינו יהודה וכן מהר"ם לענין הבדלה דרבינו יהודה היה אונקמ"ש ולא הבדיל ולמחר ביום ח' אחר הקבורה לא רצה ג"כ להבדיל מאחר שהיה פעור בשעת חיוב הבדלה ודומה למינר שנתפשט ביום שני שזכרתי לעיל והואיל ונדהה ידהה ומהר"ם מולק שם וסי"ל ביום המחרת חייב להבדיל דהא ק"ל מי שלא הבדיל במ"ש מבדיל והולך כל השבת כולה והרא"ש כ' שם שהוא הסכים לרבינו יהודה דהא דלמדינן מי שלא הבדיל במ"ש לא מוקמ אחר שלא היה יכול להבדיל אבל אונן דבשעה שחל עליו חיוב הבדלה היה פטור לגמרי חו לא מתחייב ודמיא לחיגר דלעיל ע"כ והנה לעיל סי' שנ"ח פסק הש"ע שחייב להבדיל והייגו כמהר"ם ולכאן פסק דפטור כשהגדיל והייגו כהרא"ש דבעשה אחד ואין יכול לזה וע"כ פסק הוא בכל מקום כמהר"ם שהוא רבו של הרא"ש וגם כאן חייב בז' ושלשים דלא כפסק הש"ע וכן קבע הוא בתיבורו על היורה דעה כאן ואני בעניי תמהתי ומפלאתי על פסק זה שהחלקו בו אחות בעולם מהר"ם והרא"ש ומתחילה אני אתאים להכנים ראשי הגדולים מאורי ישראל ומ"מ עוד בחלן לא אוכל כי תלמוד ערוך הוא פסק זה לפע"ד שלא כדברי הרא"ש בחילוקו ע"פ זה יתבאר שפסקי הש"ע הם דברי אלהים חיים: אמרינן בפרק גמר הדין (דף מ"ז) בשלא דאתריגן לא היו קוברין אותן הרוגי בית דין בקברות אבותם ואי ס"ד כיון דאיקטל הוי ליה כפרה ליקברו ומשני מיתה וקבורה כיונן מתיב רב אחא לא היו מתאבלין על הרוגי ב"ד אלא אונין ואי ס"ד כיון דאיקבר הוא ליה כפרה ליתאבלו ומשני כיונן מני עיכול בשר. רב אשי אמר לעולם לא בעינן עיכול בשר אלא לערה דחיבוט הקבר פורתא ועמעמא דלא היו מתאבלין משום דאבילות מסתימתא הגולל חיילא כפרה מאימתא הוא מכי חזי לערה דקברא פורתא אלכך הואיל ואידמו ידמו פירש"י הואיל ונדמו שלא נרתו להתאבל בשעת התאבלות ידמו אף לאחר מכאן ואע"ג דבני קובר את מתו ברגל תנן מועד ז' ימים אחר הרגל ולא אמרינן הואיל ונדמו ידמו אחס לא אידמו משום עיסקי רבים אין הרגל מפסיקן ורבים בחיים נתחמו עכ"ל: והנה אחה רואה ק"ו כאן דמה כאן בפרק גמר הדין דאחר מחימת הגולל לא היה שום אבילות בעולם כיון דהמת לא חזי לכך דלא הוי ליה כפרה עדיין והיה מן הראוי לומר דאחר שיהיה קצת בקבר ויכופר לו יתחיל אבילות שלו כדרך שמתחיל בשאר מתים הגולל אם"ה לא אמרינן כן אלא אמרינן הואיל ואידמו בשעה שנמחתי לשאר בעולם לא יתאבלו עליו אבל אם"ה ק"ו כאן שהיה אבילות בעולם והמתאבל לא הל עליו החיוב פשיטא הואיל ואידמו בשעת החיוב ידהה לעולם ופשוט הלכה כרב אשי דבאמרה הוא ומו אני אומר דגם תירוץ הראשון בגמ' אינו תולה על הא שברא דאידמי אידמי דאל"כ לדידיה ממי קשה יתאבלו על הרוגי ב"ד לאחר העיכול דאז יש להם בודאי כפרה אלא פשיטא דבזה אמרינן אידמי אידמי אלא דפליגי על רב אשי במה שאמר שיש להם כפרה בזמן קבר מכי חזו פורתא לערה דקברא בזה פליגי וס"ל דאין הכפרה ממהרת כ"כ אבל אי היתה ממהרת ודאי גם הם סבירא להו אידמי אידמי וכן מבואר שם בסוגיא לעיל מיניה דב"ש אית להו כיון שאידמו אידמי לפי המסקנא גם הב"י בסי' שמ"ב כ' ואסיקנא לענין הרוגי ב"ד בפרק גמר הדין דהוי ליה כפרה בקבלה וקבורה אלא הייגו טעמא דאין מתאבלין עליהם דאבילות מתחיל מסתימתא הגולל כו' והייגו כחירוץ רב אשי אלא דבטוסת דברי בית יוסף יש ט"ס שכתב הרוגי מלכות וכ"ל ב"ד ח"כ מבואר דלא כמהר"ם שחייב לקנון והגדיל וגם דלא כהרא"ש דאולו להרא"ש דפעור משום דהוה תשלומין וכל שפעור בשעת החיוב אין עליו תשלומין ממש דאילו בתקום אין תשלומין הוה חיוב ומודה למהר"ם והרי כאן בפרק גמר הדין אין שם תשלומין דהא לא היה ראוי לאבילות מתחלה ואפ"ה אמרינן דפטור אח"כ אלא דבר ברור הוא דהפטור לאו משום דאין ביה תשלומין נגעו בו אלא משום שחכמים הטילו עליו אבילות מן שעה ראשונה שבמרירות עליו ביותר דהייגו משיסתום הגולל ומן אותה שעה הוא מתחבל והולך כפי דינו אבל כל שנפער בשעת עיקר המרירות דהייגו אחר שתיתה הגולל אין עליו שום חיוב אחר כך ומשום הכי הרוגי ב"ד וכן קטן והגדיל פטורים לגמרי כיון שהיו פטורים בשעת עיקר המרירות ויפה מכוון לזה פי' רש"י שהשתתקתי שלא דמי לקובר מת ברגל שחייב בז' ול' אחר הרגל שאם בשעת עיקר המרירות לא נפטר בסרי יש עליו קצת אבילות גם ברגל ואין כאן תמיון להבדלה שחייב לעשות כיון שהתחיל אע"פ שבגיל מ"ש היה פטור במ"ש הבדלה עדיין אמה ממש וזה דומה לתפלת ערבית שבת אם עד ליל ד' ולא אמרינן דאם לא הבדיל במ"ש הוה אבילות שלא דעדיין אמה ממש ולא הבדלה אבל אם עד ליל ד' ולא אמרינן דאם לא הבדיל במ"ש מבדיל והולך כל השבת כולה. וכן לא קשה ממה שמלינו בסוכה פרק הישן (דף כ"ז) בקטן שנתגדל בימי הסוכות דחייב לעשות סוכה הרי שם אמה כן הוא כל ז' הימים ואין בזה משום תשלומין על מה שלא ישב בסוכה בשעת קטנותו דלאמרינן במתני' שם שאין תשלומין למי שלא אכל בסוכה משא"כ באבילות שהעיקר בשעת עיקר המרירות וכל שלא התחיל לא יגמור ע"כ נראה להלכה ולמעשה כפסק הרא"ש לענין אבילות דפטור כאן ולא מעשה אלא מעשה. ולענין הבדלה

לדעת מהר"ם וכפסק הש"ע בכל המקומות והם עודקים וכרורים ומקום הגיהו לנו רבותינו לאבות העולם לזכות בו בסייעתא דשמיא:

שצז (א) ועובד כוכבים מסיח לפי תומו. כ' רש"ל עובדת הכוכבים שבסרה לפי תומה לא שמתאבל על פיה דעתמנת להתמיר ולא"מ פסק דהילכתא כדברי המיקל באבל ועובד כוכבים אינו נאמן להתמיר דאין אומר לאין עובד כוכבים נאמן במסיח לפי תומו אלא לעדות אשה או על פירות של עלמו מעיד דשל עולה הן אבל בכל עדיות דעלמא אין עובד כוכבים נאמן במסיח לפי תומו כיון להקל כיון להתמיר. ע"כ תשובת הרא"ש. ובעשה דכיון דבסיקא היא

שצז (א) שנים אומרים. עכה"ע ועי' בתשובת הרשב"א סי' ל"ה שהעלה כדעת הרא"ש בפסקו כפוף מ"ה ומעשה שבאה שם שיש לאלף כיון היכא דנבדא נר חיובא הוא ויומא לא גרים לקנון שבעת שהיה לו להתאבל נפטר מתמת קטנות סרע מיהיה מיום לאבילות לעולם וכו' ועוד כתב לאלף כיון היכא דיש בידו לנעול הדיתוי שלו מה שלאין כן קנון דאין בידו לנעול הדיתוי שלו וכו' ע"כ ומשמעות הלו לפע"ד אין סתירה לזה בפסק כ"י לעיל סי' שפ"ל דאבילות אחר שיקבר מתח וצ"ל: (° ודין הקרישה לקנון עיין בסימן ש"מ סעיף כ"ו):

א טור בשם הרמב"ן בסה"ה וטעמותיו הם בשם הרא"ש והמדרכי בפ"ג דמ"ק ובשם הרמב"ן הכלל עדות אמשיאין אשה על פיו קרובים מתאבלין: ב מודקי סמ"ק (והגהה"י) מהא דאמרי' דש"ע מודה לענין

נקודות הכסף

שהוא עיקר המרירות שלא אין מרירות להתאבל עליו ולכך אמרינן הואיל ואידמי ידהה ורש"י דמקשה מהגל אמי אין אמת דאלוי לשון אדם בעולם להתאבל אבל הכא הרי הנה לאוי להתאבל: מרירות לנו עליו מיד והולך אם כן מרירות לנו עדיין כו אלא שהקנון אינו כר חיובא ובשגדיל הרי כוא כר חיובא וזה ברור ודוק. מיהו מה שאילק בין הבדלה לאבל נגון הוא וכן כתוב בכ"ר שבאל יש לאלק ביניהם ע"ש:

בית הילל

(סימן שצ"ו שו"ע סעיף א') **מתאבלין ע"פ עד אחר** ועד מפי עד ובוחר מסיח לפי הטומ. אמר ר"י בתא המגיה בת"ם והכיא ראיה לדבר ובתב בסוף דבריו זה הכלל עדות שמשיאין אשה על פיו הקרובים מתאבלין וכו' כמרדכי ובהגהות מיימוני פס"ו מסמע שבסוף דבריו הפכים הר"ם להתאבל על פי עד אחד אם אשה אם לא כוכבים מסל"מ וכו' עכ"ל. ונראה דמה שכתב כאן עד מפי עד לאילו אמר בתם שמעתי מפי עד אף שאינו מוכיח לא אינו מוכיח לא אמר בתם בדאיתא בא"ה בסי' י"ז ס"ד וצ"ל בכר תתרנו עד שאמר שמעתי אמת שאוני אפילו שמע מאשה שמעה מעבר הרי זו בכר לעדות אשה ומשאין אשה על פיו ובתב מורי"ם בהג"ה אפילו לא אמר ממי שמעת אלא אמר בתם שמעת לא חייבינן שאל עד לאלון אסור היה מכיל ובתב בתלקת מחוקה בסימן הל"ל בקונטרס עגונות סי' קל"ט יש להסתפק מאו בעד אחד שמעתי שמת אלוני ולא פירש ממי שמע אי נרע מעד מאי עד מאחר שלא פירש דבריו ממי שמע ובסימן קס"ח בתב מה שמסתפק לעיל בסי' קל"ט בעד שאומר שמעתי ולא אמר ממי שמע ואולי לא שמע מעד רק שמע קול הברה אשמע בעיר. כמה דמרי הרמב"ם מבואריס בשאומר עד שמעתי שמת אלוני אשה אם פיו וכו' ובסי' כל"ג בתב אם אמר שמעתי מיהודים שבעיר אלוני לא הרי בקול הברה רק בעד מפי עד ומסיחין לא אשה אם אם אמר אינו יודע ממי שמעתי זהו הוי קול הברה כל זה הוא העתיק מתשובות ר"י עכ"ל מ"ב גם כאן הדין כך אם אמר שמעתי לא שלא פירש ממי שמע אע"פ כן הוי כעד ממי עד וק"ל:

גליון מהרש"א

למה ז' ימי תפשתה רוחה אבילות יותר מפת לו מה בי"ם שני דינהא אבילות יום ראשון שתוא מה"ת ותיקן דהכא אע"ג נתוג יום ראשון שהוא מה"ת ס"ם בשאר יסי' לא נהוג וא"כ לא הוי רצונן ריש לדחות: (ע"ז סלק ב') **והנה** אתה רואה ק"ו. עי' ח' יד אליהו סי' ל"ב בתב: דלא כפ"ו:

(סי' ש"מ סע' ס"ק ח') **דאם** אירע. ע' גליון ריש סי' ת"ב:

צבי לצדיק

(סימן שצ"ו בשיך ס"ק א') **מתאבלים** כו'. ועל"ל ר"ס שצ"ו. לא מוכן לי דהא כרש סי' שצ"ו מסמע דאשה אם נזירה ז' ולי ע"ם מיהו מה שהקשה מלעיל סי' שמ"ח ס"ב דמבדיל אחר שיקבר המת בקל יש לאלק ביניהם עיין שם:

שצז א מתאבלים כו'. כתב הרמב"ן זה הכלל כל עדות שמשיאים האשה על פיה הקרובים מתאבלים וכ"פ הכ"מ ועיין בא"ש סי' י"ז נתבאר עדות שמשיאין האשה על פיה וכ' עוד הכ"ח היכא שכתבו לאחד שמת קרובו והיכא שפסק אם הוא תוך ל' חייב להתאבל דכל כמה דמצינן ליה לאוקמיה אחזקתיה מוקמינן ואמרינן השתא מקרוב מת וכן הוא בתשובת ר' לב מיהו היכא שהוא כתב יד של חכם אחרי' מסתמא לאחר ל' הוא דאם איתא דאפשר היה מיגיע הכתב לידו תוך ל' לא היה כותב בסתם אלא היה מבאר ע"כ הכ"מ וכן כ' בתשו' ר"מ מינץ סי' ל"ה דלריך להתאבל מטעם דמוקמינן אחזקתיה וכ' דאם אירע שהוא דאין להתאבל מספק ואמ"כ נודע לו למפרע שמת תוך ל' ל"ש אם יחזור ויתאבל או לא ש"ם ולפעד"ד לריך להתאבל בכה"ג וע"ל ר"ם שלו"ו ודו"ק: **ב** אינו מתאבל. דמוקמינן ליה אחזקתיה דחי וע"ל סי' של"ו ס"ב דבאמרו לו ראינו קרובך נוסס היום הכ"מ וכן כ' בתשו' ר"מ מינץ סי' ל"ה דלריך להתאבל מטעם דמוקמינן אחזקתיה וכ' דאם אירע שהוא דאין להתאבל מספק ואמ"כ נודע לו למפרע שמת תוך ל' ל"ש אם יחזור ויתאבל או לא ש"ם ולפעד"ד לריך להתאבל בכה"ג דטעם אחד לשתי הפלוגתות ואין יכול לזה וע"כ פסק הוא בכל מקום כמהר"ם שהוא רבו של הרא"ש וגם כאן חייב בז' ושלשים דלא כפסק הש"ע וכן קבע הוא בתיבורו על היורה דעה כאן ואני בעניי תמהתי ומפלאתי על פסק זה שהחלקו בו אחות בעולם מהר"ם והרא"ש ומתחילה אני אתאים להכנים ראשי הגדולים מאורי ישראל ומ"מ עוד בחלן לא אוכל כי תלמוד ערוך הוא פסק זה לפע"ד שלא כדברי הרא"ש בחילוקו ע"פ זה יתבאר שפסקי הש"ע הם דברי אלהים חיים: אמרינן בפרק גמר הדין (דף מ"ז) בשלא דאתריגן לא היו קוברין אותן הרוגי בית דין בקברות אבותם ואי ס"ד כיון דאיקטל הוי ליה כפרה ליקברו ומשני מיתה וקבורה כיונן מתיב רב אחא לא היו מתאבלין על הרוגי ב"ד אלא אונין ואי ס"ד כיון דאיקבר הוא ליה כפרה ליתאבלו ומשני כיונן מני עיכול בשר. רב אשי אמר לעולם לא בעינן עיכול בשר אלא לערה דחיבוט הקבר פורתא ועמעמא דלא היו מתאבלין משום דאבילות מסתימתא הגולל חיילא כפרה מאימתא הוא מכי חזי לערה דקברא פורתא אלכך הואיל ואידמו ידמו פירש"י הואיל ונדמו שלא נרתו להתאבל בשעת התאבלות ידמו אף לאחר מכאן ואע"ג דבני קובר את מתו ברגל תנן מועד ז' ימים אחר הרגל ולא אמרינן הואיל ונדמו ידמו אחס לא אידמו משום עיסקי רבים אין הרגל מפסיקן ורבים בחיים נתחמו עכ"ל: והנה אחה רואה ק"ו כאן דמה כאן בפרק גמר הדין דאחר מחימת הגולל לא היה שום אבילות בעולם כיון דהמת לא חזי לכך דלא הוי ליה כפרה עדיין והיה מן הראוי לומר דאחר שיהיה קצת בקבר ויכופר לו יתחיל אבילות שלו כדרך שמתחיל בשאר מתים הגולל אם"ה לא אמרינן כן אלא אמרינן הואיל ואידמו בשעה שנמחתי לשאר בעולם לא יתאבלו עליו אבל אם"ה ק"ו כאן שהיה אבילות בעולם והמתאבל לא הל עליו החיוב פשיטא הואיל ואידמו בשעת החיוב ידהה לעולם ופשוט הלכה כרב אשי דבאמרה הוא ומו אני אומר דגם תירוץ הראשון בגמ' אינו תולה על הא שברא דאידמי אידמי דאל"כ לדידיה ממי קשה יתאבלו על הרוגי ב"ד לאחר העיכול דאז יש להם בודאי כפרה אלא פשיטא דבזה אמרינן אידמי אידמי אלא דפליגי על רב אשי במה שאמר שיש להם כפרה בזמן קבר מכי חזו פורתא לערה דקברא בזה פליגי וס"ל דאין הכפרה ממהרת כ"כ אבל אי היתה ממהרת ודאי אית להו אידמי אידמי וכן מבואר שם בסוגיא לעיל מיניה דב"ש אית להו אידמי אידמי וכן שאידמו אידמי לפי המסקנא גם הב"י בסי' שמ"ב כ' ואסיקנא לענין הרוגי ב"ד בפרק גמר הדין דהוי ליה כפרה בקבלה וקבורה אלא הייגו טעמא דאין מתאבלין עליהם דאבילות מתחיל מסתימתא הגולל כו' והייגו כחירוץ רב אשי אלא דבטוסת דברי בית יוסף יש ט"ס שכתב הרוגי מלכות וכ"ל ב"ד ח"כ מבואר דלא כמהר"ם שחייב לקנון והגדיל וגם דלא כהרא"ש דאולו להרא"ש דפעור משום דהוה תשלומין וכל שפעור בשעת החיוב אין עליו תשלומין ממש דאילו בתקום אין תשלומין הוה חיוב ומודה למהר"ם והרי כאן בפרק גמר הדין אין שם תשלומין דהא לא היה ראוי לאבילות מתחלה ואפ"ה אמרינן דפטור אח"כ אלא דבר ברור הוא דהפטור לאו משום דאין ביה תשלומין נגעו בו אלא משום שחכמים הטילו עליו אבילות מן שעה ראשונה שבמרירות עליו ביותר דהייגו משיסתום הגולל ומן אותה שעה הוא מתחבל והולך כפי דינו אבל כל שנפער בשעת עיקר המרירות דהייגו אחר שתיתה הגולל אין עליו שום חיוב אחר כך ומשום הכי הרוגי ב"ד וכן קטן והגדיל פטורים לגמרי כיון שהיו פטורים בשעת עיקר המרירות ויפה מכוון לזה פי' רש"י שהשתתקתי שלא דמי לקובר מת ברגל שחייב בז' ול' אחר הרגל שאם בשעת עיקר המרירות לא נפטר בסרי יש עליו קצת אבילות גם ברגל ואין כאן תמיון להבדלה שחייב לעשות כיון שהתחיל אע"פ שבגיל מ"ש היה פטור במ"ש הבדלה עדיין אמה ממש וזה דומה לתפלת ערבית שבת אם עד ליל ד' ולא אמרינן דאם לא הבדיל במ"ש הוה אבילות שלא דעדיין אמה ממש ולא הבדלה אבל אם עד ליל ד' ולא אמרינן דאם לא הבדיל במ"ש מבדיל והולך כל השבת כולה. וכן לא קשה ממה שמלינו בסוכה פרק הישן (דף כ"ז) בקטן שנתגדל בימי הסוכות דחייב לעשות סוכה הרי שם אמה כן הוא כל ז' הימים ואין בזה משום תשלומין על מה שלא ישב בסוכה בשעת קטנותו דלאמרינן במתני' שם שאין תשלומין למי שלא אכל בסוכה משא"כ באבילות שהעיקר בשעת עיקר המרירות וכל שלא התחיל לא יגמור ע"כ נראה להלכה ולמעשה כפסק הרא"ש לענין אבילות דפטור כאן ולא מעטמיה אלא מעטם שאמרו. ולענין הבדלה

לדעת מהר"ם וכפסק הש"ע בכל המקומות והם עודקים וכרורים ומקום הגיהו לנו רבותינו לאבות העולם לזכות בו בסייעתא דשמיא:

שצז (א) ועובד כוכבים מסיח לפי תומו. כ' רש"ל עובדת הכוכבים שבסרה לפי תומה לא שמתאבל על פיה דעתמנת להתמיר ולא"מ פסק דהילכתא כדברי המיקל באבל ועובד כוכבים אינו נאמן להתמיר דאין אומר לאין עובד כוכבים נאמן במסיח לפי תומו אלא לעדות אשה או על פירות של עלמו מעיד דשל עולה הן אבל בכל עדיות דעלמא אין עובד כוכבים נאמן במסיח לפי תומו כיון להקל כיון להתמיר. ע"כ תשובת הרא"ש. ובעשה דכיון דבסיקא היא

אוצר החכמה

שצז (א) שנים אומרים. עכה"ע ועי' בתשובת הרשב"א סי' ל"ה שהעלה כדעת הרא"ש בפסקו כפוף מ"ה ומעשה שבאה שם שיש לאלף כיון היכא דנבדא נר חיובא הוא ויומא לא גרים לקנון שבעת שהיה לו להתאבל נפטר מתמת קטנות סרע מיהיה מיום לאבילות לעולם וכו' ועוד כתב לאלף כיון היכא דיש בידו לנעול הדיתוי שלו מה שלאין כן קנון דאין בידו לנעול הדיתוי שלו וכו' ע"כ ומשמעות הלו לפע"ד אין סתירה לזה בפסק כ"י לעיל סי' שפ"ל דאבילות אחר שיקבר מתח וצ"ל: (° ודין הקרישה לקנון עיין בסימן ש"מ סעיף כ"ו):

א טור בשם הרמב"ן בסה"ה וטעמותיו הם בשם הרא"ש והמדרכי בפ"ג דמ"ק ובשם הרמב"ן הכלל עדות שמשיאין האשה על פיו קרובים מתאבלין: ב מודקי סמ"ק (והגהה"י) מהא דאמרי' דש"ע מודה לענין

נקודות הכסף

שהוא עיקר המרירות שלא אין מרירות להתאבל עליו ולכך אמרינן הואיל ואידמי ידהה ורש"י דמקשה מהגל אמי אין אמת דאלוי לשון אדם בעולם להתאבל אבל הכא הרי הנה לאוי להתאבל: מרירות לנו עליו מיד והולך אם כן מרירות לנו עדיין כו אלא שהקנון אינו כר חיובא ובשגדיל הרי כוא כר חיובא זה ברור ודוק. מיהו מה שאילק בין הבדלה לאבל נגון הוא וכן כתוב בכ"ר שבאל יש לאלק ביניהם ע"ש:

באר היטב

(סימן שצ"ו שו"ע סעיף א') **מתאבלין ע"פ עד אחר** ועד מפי עד ובוחר מסיח לפי הטומ. אמר ר"י בתא המגיה בת"ם והכיא ראיה לדבר ובתב בסוף דבריו זה הכלל עדות שמשיאין האשה על פיו הקרובים מתאבלין וכו' כמרדכי ובהגהות מיימוני פס"ו מסמע שבסוף דבריו הפכים הר"ם להתאבל על פי עד אחד אם אשה אם לא כוכבים מסל"מ וכו' עכ"ל. ונראה דמה שכתב כאן עד מפי עד לאילו אמר בתם שמעתי מפי עד אף שאינו מוכיח לא אינו מוכיח לא אמר בתם שמעתי אמת שאוני אפילו שמע מאשה שמעה מעבר הרי זו בכר לעדות אשה ומשאין אשה על פיו ובתב מורי"ם בהג"ה אפילו לא אמר ממי שמעת אלא אמר בתם שמעת לא חייבינן שאל עד לאלון אסור היה מכיל ובתב בתלקת מחוקה בסימן הל"ל בקונטרס עגונות סי' קל"ט יש להסתפק מאו בעד אחד שמעתי שמת אלוני ולא פירש ממי שמע אי נרע מעד מאי עד מאחר שלא פירש דבריו ממי שמע ובסימן קס"ח בתב מה שמסתפק לעיל בסי' קל"ט בעד שאומר שמעתי ולא אמר ממי שמע ואולי לא שמע מעד רק שמע קול הברה אשמע בעיר. כמה דמרי הרמב"ם מבואריס בשאומר עד שמעתי שמת אלוני אשה אם פיו וכו' ובסי' כל"ג בתב אם אמר שמעתי מיהודים שבעיר אלוני לא הרי בקול הברה רק בעד מפי עד ומסיחין לא אשה אם אם אמר אינו יודע ממי שמעתי זהו הוי קול הברה כל זה הוא העתיק מתשובות ר"י עכ"ל מ"ב גם כאן הדין כך אם אמר שמעתי לא שלא פירש ממי שמע אע"פ כן הוי כעד ממי עד וק"ל:

גליון מהרש"א

למה ז' ימי תפשתה רוחה אבילות יותר מפת לו מה בי"ם שני דינהא אבילות יום ראשון שתוא מה"ת ותיקן דהכא אע"ג נתוג יום ראשון שהוא מה"ת ס"ם בשאר יסי' לא נהוג וא"כ לא הוי רצונן ריש לדחות: (ע"ז סלק ב') **והנה** אתה רואה ק"ו. עי' ח' יד אליהו סי' ל"ב בתב: דלא כפ"ו:

(סי' ש"מ סע' ס"ק ח') **דאם** אירע. ע' גליון ריש סי' ת"ב:

צבי לצדיק

(סימן שצ"ו בשיך ס"ק א') **מתאבלים** כו'. ועל"ל ר"ס שצ"ו. לא מוכן לי דהא כרש סי' שצ"ו מסמע דאשה אם

ביאור הגר"א

אה"ח 1234567

שצז [א] מתאבלין כו'. מסעשה דר"ח ורב ברש שסחוס ובפ"ק דס"ק ואמרי' בפס"ו דיבמות (קס"ו ב' ומתני') התרתם ערוה תטרות כו' ה"נ לענין אבילות (עיא"ש סי' ע"ם ועפ"ש בא"ש סי' י"ז סל"ו): **[ב]** שנים כו'. דנשאר בפסק כס"ש בס"ו (ל"ח ב') וס"ם (מ"ו) דסוטה וכאן שסקו להלק כס"ש בבכורות פ"ב א' (הגל מודיס וכו'):

חידושי רע"ק

של הרב בנה"ג בתשובתו בס' בני חיי (חיו"ד סימן ר"ם) מבואר דלא פ"ל הכי דבבל ענין אינו קורע: (ס"ו סמ"ק) **אלא** מפסק שאפרנו. ועי' שו' בא"ח (סי' תפ"ח ס"ה) ובס"ו (שם סק"י):

(סימן שנ"ו סע' ס"ח) **ועובד** כוכבים מסל"ת. ומרגלים מיום שהחיה לפי תומו בבני ישראל וידעו הקרובים ורוקא בשלא נתיאשו קרוב לבקשו. הרי"ש. ועי' בת' זקן אהרן (סי' צ"ד):

(סימן שנ"ו סע' ס"ח) **ועובד** כוכבים מסל"ת. ומרגלים מיום שהחיה לפי תומו בבני ישראל וידעו הקרובים ורוקא בשלא נתיאשו קרוב לבקשו. הרי"ש. ועי' בת' זקן אהרן (סי' צ"ד):

(ע"ז סק"ו) **וכן** הוא בח' ו' לב. כפר ב' (סימן ע"ב) ובשבנה"ג (סימן ח"ב) ועי' מהרש"ם (חיו"ד סימן רנ"א) ומהרי"א ר' נוסן (סי' קס"ו) ומהרי"א ששון (סימן קפ"ו):

באר היטב

שצז (ח) ועובד כוכבים. כתב רש"ל עובדת כוכבים שבסרה לפי תומה לא שמתאבל על פיה דעתמנת להתמיר ולא"מ פסק דהילכתא כדברי המיקל באבל ועובד כוכבים אינו נאמן להתמיר דאין אומר לאין עובד כוכבים נאמן במסיח לפי תומו אלא לעדות אשה או על פירות של עלמו מעיד דשל עולה הן אבל בכל עדיות דעלמא אין עובד כוכבים נאמן במסיח לפי תומו כיון להקל כיון להתמיר. ע"כ תשובת הרא"ש. ובעשה דכיון דבסיקא היא

פתחי תשובה

סי' שמ"ב סע' ע"ד תוקן דאיתקרע בהו מלבא בשעת הדחק ר"ל ולא התאבלו אז מתמת ביטתוקא. (דלעיל סימן שע"ד) ולאי דאם עבר זמן כתוך שלשים נגיד להתאבל כמ"ש בתשו' נ"ם בשם נאון מהר"ם שפירת דתולה אבל אם נתרפא נגיד להתאבל כתוך ל"ד דאשיני הרא"ש דמלינו אמהר"ם מרהטנבורג בקנון שבגדיל מודה בכה ע"ש אלא שגל שבוע אם אירע רגל ביניהים שהגיל אשתיקו ואע"פ שלא הגיע מלכות כלל עש"כ): (ד) כל דין אבילות. [כתב בספר מ"ל כלל קס"מ דין ו' משמע דגם אבילות על רב"ח שבור ואפשר שיש לאלק דבשלמא ז' ול' שהם מלות שקבעו חז"ל בשבל ובין דהיה שבור בשתת מוכנו אין לו אבלומין משא"כ אבילות ע"ש שאינו אלא מנהג בבוד אל"ל ודע"ל בזה מייב שכ"ל):

שצז (א) שנים אומרים. עכה"ע ועי' בתשובת הרשב"א סי' ל"ה שהעלה כדעת הרא"ש בפסקו כפוף מ"ה ומעשה שבאה שם שיש לאלף כיון היכא דנבדא נר חיובא הוא ויומא לא גרים לקנון שבעת שהיה לו להתאבל נפטר מתמת קטנות סרע מיהיה מיום לאבילות לעולם וכו' ועוד כתב לאלף כיון היכא דיש בידו לנעול הדיתוי שלו מה שלאין כן קנון דאין בידו לנעול הדיתוי שלו וכו' ע"כ ומשמעות הלו לפע"ד אין סתירה לזה בפסק כ"י לעיל סי' שפ"ל דאבילות אחר שיקבר מתח וצ"ל: (° ודין הקרישה לקנון עיין בסימן ש"מ סעיף כ"ו):

א טור בשם הרמב"ן בסה"ה וטעמותיו הם בשם הרא"ש והמדרכי בפ"ג דמ"ק ובשם הרמב"ן הכלל עדות שמשיאין האשה על פיו קרובים מתאבלין: ב מודקי סמ"ק (והגהה"י) מהא דאמרי' דש"ע מודה לענין

שצח אבלות יום ראשון דאורייתא. ובו פעיף א':

א [א] אבלות יום ראשון [ב] אם הוא (א) יום מיתה וקבורה הוי דאורייתא ושאר הימים מדרבנן [ג] במה דברים אמורים א (ד) בשבעה מתים המפורשים בתורה שכהן מטמא להם אבל אותם שהוסיפו עליהם כדאיתא בסימן שע"ד אפי' ביום ראשון הם מדרבנן (ב) ב [ד] ויש אומרים שאף אבלות יום ראשון דמיתה וקבורה הוי (ה) דרבנן בכל המתים:

שצח א בו' מתים. שהם אביו ואמו כגו וכתו אחיו ואחותו בתולה ואשתו נשואה: **ב** וי"א כו'. והכי קי"ל כדלקמן סימן שנ"ט סי"ג:

היום ג' ימים צריך להתאבל עליו: ולפי שהיה מצוה לקבור אותו ביום ראשון לכן אמר דאבלות יום ראשון הוי דאורייתא. ובו פעיף א':

[א] אבלות יום ראשון [ב] אם הוא (א) יום מיתה וקבורה הוי דאורייתא ושאר הימים מדרבנן [ג] במה דברים אמורים א (ד) בשבעה מתים המפורשים בתורה שכהן מטמא להם אבל אותם שהוסיפו עליהם כדאיתא בסימן שע"ד אפי' ביום ראשון הם מדרבנן (ב) ב [ד] ויש אומרים שאף אבלות יום ראשון דמיתה וקבורה הוי (ה) דרבנן בכל המתים:

חלין יודע אם ימצאנו חי או מת כו'). מוחזקין עליו את הפסח (מפני שעודנו בחזקת עוברים כו' לפיכך אם הוליד בתם פסול פטורים מלעשות פסח שני כיון שבעצמו זריקה ראויה הם) חוץ מן המפקח בגל ומגלה המת מתחילתו שמייב לעשות פסח שני שהרי מתחילתו פי' קודם שחיטה שהרי התחיל על הטומאה משעה שהתחיל לפקח וכתבו התוס' חימת לר"י מפקח הגל ומי ימות מי היה כשהתחיל לפקח. וי"ל כיון שגמלה מת אות לן למיעוט שמתחילתו היה מת שכל הטומאות בשעת מציאתן עכ"ל הרי לפניך דלא למרינן לוקים אותו בחזקת חי והשתא הוא דמת וא"ל דלא לפיכך לגלה דכר במתניתין הרשה לפניך שחייב לעשות פסח שני ולא חשבינן ליה לספק דלמא מייתי חולין בעזרה דאמרי' דכר ודאי חשבינן ליה דמת מעיקרא וילוף מטומאה הכי ממי לגיף בשבור מאבילות דומיא כיון דהשתא מת מעיקרא מת חשבינן ליה וא"ל דשאני בטומאה הגל דחקה שבעל עליו הגל הוה סבר דודאי מת זה ליו דהא כתבו התוספות שכל הטומאות בשעת מציאתן משמע בכל גווני אמרינן כן ותו דודאי ליון הכרח שמת הוקף בשפר מלינו לומר בהיה עדיין חי דהא הגל הריינו אמי' חיקף שבעל עליו: שנית מפרק המדיר (דף ט"ז) אמר רב יהודה אמר שמואל המגליף כרה בתמור ומשך בעל התמור אם. בפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את התמור עד שמת התמור על בעל התמור לבניא דאיה בהיר תמורו קייים בשעת מציאת הפרה וקשה למה יביא דאיה לזה מאלי לא עוקים אותו בחזקת שהיה חי חלבה והשתא הוא דמת וכן במבקנא שם דאמר רמי בר יחזקאל על בעל הפרה להביא דאיה שמת חלבה כיון שבספק עולד ברשותו פי' שבעל התמור עשה כבר מציאה בפרה אמלי הוא לרך לומר בבעל שבספק עולד ברשותו לה בחזקת חי בהיא דפרק המדיר כל הגבו לעניל מ"ש חזקה אדם חי או בהמה חיה: שלישית ממה שכתב הטור והכו"ש בתכון שזר סימן י"ז מלאו הדוש ומבירין אותו בטביעת עין ואין יודעין מתי נהרג לפי שהולין שהרג ג' ימים ומעידין עליו ויש אומרים ר"ל בחולין שבסש הרשב"ם דאחלינן להומרת דשמת בבר נהרג וקשה אמאי לא נימת דאורתיניה בחזקת מי שמעיקרא עד שהתה בהסיה דפרק כל הגבו. *) וע"כ לתרץ הכתו תלמה קושיות אלימהות דע"כ לא אמרינן פרק כל הגבו דמוקמינן ליה בחזקת חי אלא אם ידענו עדיין שמת משמ"כ בהרב הלת מילי דהשתא ודאי מת בשיר אמרינן דבבר היה מת ומשמעותו לבון ההוספות בפסחים שזרעו בבהנו כיון שמאותו מת אינו לן לומר שמתחלתו היה מת. ואין להקשות מ"ש מבאר חזקות שאמרינן חזקה אפי' בבה"ג בגון במקום דפרכינן ברים נדה דיומא הבהת הוא דחבר וכן בסימן פ"ח לעיל בגניבות שנעשו מחלב בהמה ומלאת טרפה דאמרינן הבהת הוא דבריבה ובוכו בהרבה דוכתי אלא"ד לומר דשאני במיתה דכל חי עומד לעמוד והוא מועד לבר כלי ספק ע"כ בשיר אמרינן דודאי כל זמן אלינו מבורר שמת אמרינן עדיין חי הוא לבל כשמבורר שמת אמר אמרינן שאמר דהשתא הוא שמת דאדרבה אמרינן שמעיקרא היה מת כיון שמשמ לבר מלינו אותו בטור מ"מ סי' ס"ה ז"ל וא"ל העמד הטבר אחזקתו אלא אפילו לפי שהשבר עוזר ליפרע ע"ל ס"מ שבבהרא זאת מגרש כה החזקה הכי אמי נימת כן לעניין חזקה זאת דהשתא הוא דמת אחין לך לומר כן וכיון שזכינו לזה נימת גם כאן דאין חייב להתאבל מכח ספק מתמת החזקה דאין לך לומר הבתת הוא דמת דוקא ואל דברים אלו שמהני עלמי ופסקתי הלכה למעשה כן אחין חיוב אבילות על זה הספק בפרט אחר היכוד הגדול בחבל להקל עפי מבשאר מילי דרבנן ואין מן הראוי להחמיר דאחי לידי קולא לחלל שבת כמו שזכרנו בתשובה דלעיל: עוד כתב מהר"ם מינץ בתשובה' דלעיל ח"ל ויש"ן אחין לי ראיה ברורה לא לכאן ולא לכאן הגם אם יש מורה דספק אחין לי' בהתאבל בכה"ג דספק אם חוץ לי' הוא אחר אין דינה אם לא יוודע לי בבירור עד לאחר ל' ואח"כ יוודע לי לאמרבע דהוה חוץ שלבים כשבאה לו בטמועה אם מבטין אותה לא אמרינן כיון דהיה לו ידיעה חוץ מלבים אמנ"ע דעבר מלבים צריך להתאבל ע"כ ולא שם ללמוד דין זה מע"ם בטמעות דמהר"ם בתאומים שמת אחד מהם חוץ מלבים ובשני חי עד לאחר שלבים דמסתפק שם לבר"ם אם יתאבל על המת דאי נימת דהוה ב"כ בר קיימת דאין אמר מתעברת ומתעברת נפלים לפי' ר"ח לו דילמת דהוה בטמועה דמוקה כיון דהשתא כבר עברו שלבים יום לו דילמת לא דמי לבטמועה דמעיקה דהתם לא ידע כלל שמת אבל הכא דידע מיתה אלא הגא עד שיודע ספיקה כו' ולידד מהר"ם דפטור דהוה כמו שמועה רחוקה ועדיין נספקה מהר"ם מינץ שם דשמת בזה לא הוה בטמועה רחוקה דבכל עת ראוי לחול בהאבלות אם יבמע עדיין אם הוא חוץ לי' משמ"כ בהבית דתאומים שזרעו שה"ל לו להודע חוץ לי' אם הלתאון אבל לו בר קיימת ומסיק דל"ע אם חייב להתאבל בזה ע"כ ועפ"ז דאין כאן אבלות כיון שעכ"פ הבתת עברו לי' יום מיום המיתה דלא נרע ממי שבבא לו אחיד ולא הגא כלל אבלות עד לאחר ל' יום דודאי אח"כ אין בספיק אם הוא שבבא לו אחיד מ"מ כל ל' אמנם אחר לי' אין שום שיבות אבלומין בגלל"ד. ומוב ראיתי בתשובת מהר"ם מלובלין שהביא הבי"ע הלוו בהייתן ופסק כן

וכוח אבל מוקפים לא עוין לו לעבר בזה:

שצח (א) יום מיתה וקבורה. לאפוקי מת ביום ח' ונקבר למחר לו שמועה קרובה: **(ב)** וי"א שאף אבילות כו'. בטור סיים הלא לאבלות למוד ביום ראשון דהוה דאורייתא ואינות לחוד ואבילות לחוד אבל אחר לאיתה סיבה שאין בתורה הלא באבילת קדשים ומעשר שני ושוד המחירו בו מבמים בדברים המפורשים בפרק מי שמתו עכ"ל פי' לוגן הוה ביום הגיתה אפילו אחר מגקבר לענין אבילת קדשים ומעשר שני כדאיתא בפרק שבוע יום (דף ק') ומבמים המחירו בו קודם שנקבר לענין אבילת בשר ויין והשמים ופבור מכל המצות והייתו מעשה שמתו מוטל לבניו לקברו ואז מוחר בגעילת שבדל ודחיצה וגילוח וכל מה שאסור משום אבילות דלעיל עד שיסתום הגולל ואז מותר בבשר ויין ומייב בכל המצות אלא הפילין ביום ראשון ומ"ם בעור האחור בזה מוחר בזה לאו בלגלה הוא דהא תמוש אחר בשמיסה אלא על שאר המילוקים שזכרנו אחר כן:

חידושי רע"ק

(כאח"ד) **ולפעדנ** דצריך להתאבל בכה"ג. בנתקל"ב נתב בס"ם הא רע"ל דא"צ להתאבל ועי' בת' הרד"ן (ח"ב סי' תקכ"א) בבא לו שמועה קרובה ואח"כ אסר לו אחר לאיתה סיבה שאין השמועה מתמת שבבהו ב' ימים נודע לו ששמועה הראשונה היה אסת דאותן ימים עלו לו: (פ"ז סק"ב) **כיון** דספיקא דדבון הוא. עי' ח' רדב"ז (ח"א סי' פ"א):

פתחי תשובה

כשמקרים ומיב להתאבל בלינו יודע אם הוא חוץ למ"ד לו לאחר ל' ע"ם וכן אסת בתשובת הרב"ז המהשות סי' ס"ב. וכ"כ בתשובת יד אליהו סי' מ"ד. וכן העלה בספר בכור שור בחידושיו לתם מועד קטן דף ד' ע"ב ע"ש. ושי' בתבו' ערב קמא תא"ב חן סי' ר"ו. וגם בר אלריכים בתה"ש סי' ר"ו בסי' ל"ח ובמבוא מגילת אסתר סי' ל"ח. וגם מוכל מחלק מתם סי' כ"ט. וכבר הבלן מ"ד מהל' אבלות הלכה יון בהר"ב ומדברי הר"ן ע"ש ובין בתשובת בית אבדים מ"ד סי' פ"ו שבבלל מי שבתבו לו מתת לבון זה שמועה ימים וגבל אסת לא הבחינה בבר שבו שמועה ימים קודם הבחינה וא"כ ביום הגיע בתנת אבן אבנו בלבים וזהו שמועה רחוקה לו בהבינה מי ביום הבחינה הוא שמועה ימים ונמצא כי עדיין לא אבנו בלבים וזהו שמועה קרובה ומייב לבגון אבילות ובתב דאם מ"ב דדעת הבי"ח ובתר מוסיף דבספק אם היא שמועה רחוקה מהניב להתאבל מ"מ הבא אם שבשמועה אבר אבנו ח' ימים כמו זה לי אבנים שלבים הוי שמועה רחוקה ואף לי אבנים קיי"ל בסי מ"ם ים לבשות זה סניף לבתן ע"ש. ועי' בתבו' יד אליהו סי' מ"ד בתה בבתבו לו שמתרחקים לון שמת אחד ויש לו שתי מבשמות אם שמת בבו אם לא אבנים ובאים לאחר שבנים ארן ומבבא בקבילה ואבילות דשמת מייב לבדון ושולה לו אף אם נודע אח"כ שבאה שמועה אחר לי' מ"ד בתבו' ומבאר אחר בזה ע"ש. ובמה עוד דאם הספק הוא בין שני אבנים אבנו בל הא' אבל אבנו ומ"כ אם הוא אבל אם הוא אבל אם הוא אבל

ר"ש כולי האי ואפשר דבריתא אשכח כותי' והלכתא כר"י לגבי ר"ל
דים לגבעל פירות עד שעת כתיבה וע"מ היכא שכתוב בו זמן ולא
ידעינן זמן המילה נוהגה מזמן הכתיב בגבו מאחר דליכא דיעותא
כדפרי':

דין מי שמתה אשתו מתוך הקפה והיה בדעתו לגרשה אין צריך עליה לישב ז' ימי אבילות:

ד פסק כתב הרשב"ם בפ' מי שמת אשתו מתוך קטטה והיה בדעתו
לגרשה אינו יוכשה כיון שמתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות ע"כ
ונראה לפ"ד אייני שכתב הגהו רק שלא נחתם אבל היכא דלא
נכתב כלל לא מליגו להדיא דלית ליה פירות לף לר' שמעון מ"מ כ"ל
דלאו דוקא קאמר ומעשה כתיבה לר"ש אלא אף בלא כתיב' כלומר
דמלמודא מכיון שמתן עיניו לגרשה כו' ומשמע היכא דבריתא לן דמתן
עיניו לגרשה שוב אין לו פירות לר"ש רק מעשה כתיבה הוא ולתא
דבריתא לן שמתן כבר עיניו לגרשה רק שתמה אני על דבריו מה מביא
לאי מר"ש הא דכתן עליני אפי' לר"ל ובגבי מעשה אחיתת הגבו והלכה
כדבתן ור"לן דאמר שעת כתיבה לאו דוקא קאמר אלא פירוש ומעשה
אחיתה ועוד הלכה כר"י דיש לבעל פירות עד שעת כתיבה ולא גרע
אשה מתקנות פירות ובעלי התוספות והכלל"ם מי הסגנו על דבריו
וכתבו אלין יוסף הבעל שהיה לאוריתא כפקעת עד לאחר גירושין
ומעשה בא לידי בחור שהיה בקטנו עם אשתו והיה לו דעת בחור
לגרשה ובתוך חודו הקטנו מתה והוריתי לו שלא יעשה ז' ימי אבילות
ושלא להתאבל עליה והבאתי לאי' מדברי הרשב"ם שפסק כך אפי'
לענין יורשה הבעל שהוא לאוריתא כגון לר' עקיבא בפ"ד' וס' ולרשב"ם
בפ' הכותב וכן הלכה רק בדב פסק שהוא דבגבן וסי הפקעת מעון
שלא כדין אפ"ם לאוריתא כיון שמתן עיניו לגרשה הבינן כאלו גילה דפעור
גילה ומילף מיני' ק"ו לענין אבילות שהוא לר"ע מדבגבן דפעור
מאבילות ולף שכתבתי אליתא לדברי הרשב"ם היינו משום דס"ל דהלכה
כרבנן דקבני אלינא דל"י שיש לבעל פירות עד שעת כתיבה והיינו
טעמא ואחר שתקנו לו חכמים לזכות בפירות לא נפקעת אותו זכות
עד שעת גירושין דמ"כל להפקיע ממנו שלא כדין שיכול לאור כל זמן
שלא גירשתי הרי היא אשתי וכל זכות שיש לי בה לא אאבד בפרנ
ואחר שיזשת הבעל דאוריתא אבל מיירן לנו לתיבו באבילות דדבגבן
ועוד אחר דלר"ש דבגל כיון שמתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות
ל"כ ק"ו לענין אבילות ומי' דחכמים מולקי' והלכה כותייהו מ"מ הלכה
כמיקל בתבל ל"כ הלכה כר"ש לענין אבילות ועוד אין יוש מר לפניו ומסי דבתבל
אחר דאית ליה קרבא בגביה אפי' הוא שוכח' ומ"מ בשנו הוא וכמרו
לחתיו ושיך בים לאבילות ומירות הלב אבל כפ"ג כ"ע מודו דמשיב
לי' בגביה כאלו אזלה מני' ואין כאן אבילות ומירות הלב והכם תמיהו
הנשם על ככה ושלחתי דברי לזקני יושלים וכתב לי זקן אחד וחכם
מופלא שהבאתי יושלים הסכימו לק"ו שדבתי מדברי הר"שבם:

דין בעל המביא גט מעיר לעיר בלא שליח לאשתו כשר:

ה אמר רבינא לרב אשי גיטין הבאים ממדינת הים דויכתב בגיטן
ולא מצו עד תשרי מה הוציאו חכמים בתקנתן אלא הכהו קלא
אית להו פי' מאחר שהוא שתים לת הזמן הכתיבה קודם המסירה וכתבו
הבעלי תוספת וא"ת ככתב ביום וכתחת בגילה אמאי פסול הא נמי
אית ליה קלא וי"ל דלא שייך קלא אית לסו אלא כמנהגם ע"י שליח
אבל ככתב ביום וכתחת בגילה יש לחוש שמא יומסר לה בעלמו בלעגא
ע"כ וכן כתב הרא"ש וז"ל גיטין הבאין ממדינת הים דאית להו קלא
לפי שיש קול להליכות השליח וביאתו וידע זמן המסירה ולפי
בוטם זה לי לאחרני הכי שלא ממסר ביום שנכתב ואו לא ואחכשר
אחי גיטא אם לא ע"י שליח לאולכה דאית ליה קלא אם הים הבעל
בוחתו לאשה ליה ליה קלא ואח"ל מעתה לקומות שלא כדין מיום שנכתב
ע"כ וכ"כ הטור וז"ל ומיהם דכל גט שלא ממסר ביום שכתב' אין
מקנה להכשיר אלא ע"י השליח דבתכי אית ליה קלא דאמרינן בגי גיטין
הבאים ממדינת הים אית לסו קלא לפי שיש קול להליכות השליח
וביאתו ומידע ידעי אינשי יום המסירה ש"ש מי בגט שנכתב קודם
שנמסר אע"פ שאם הים מוסרו ומיהו לידם הים פסול ומשום דאתי
לעתרף לקומות שלא כדין ומיום שנכתב כשנתנו ליד השליח ליתנו לה
אית ליה קלא ולא כפק מינים סוכנא ואין כלאה כן ומדברי הרמב"ם
שכתב הרי שמחר לשרים לכתוב גט ולחתום וליתנו לאשתו ונתאחר
הדבר יומ' או שנים או שמולא הגט בטל והולך לכתוב לה גט אחר
בשנתב' הזמן והמקום אין כותבים לא הזמן שאמר שבעל לשם לכתוב
בו ולא אותו המקו' כילד הים בינוש"ל' כשאמר לשם הבעל לכתוב בו
בתשרי ונתאחר עד ניסן והרי סן בלוד מיתבים הזמן ומיכן ובלוד
וא"ל הרא"ש ז"ל כתב דברי ר' יאסק בפסק הלכה עכ"ל ומ"מ כלאה
דוקא כשנתן הבעל הגט מידו לידה בוקו' שכתיב' אבל הבעל עצמו
שהולך גט לאשתו נמי יש לו קול וכשר וכן מצאתי בתשובת מהר"ר
משה מהר"א בשם הגאון מהר"ר אליעזר ועוד הוא האריך בלאיות ודונם אין
בהם מיום ומהר"ר בהוכח ג"כ הסיג עלי' ע"כ אקלר תשובתו. ואכתוב

נמי בקיצור מה שכתב עליו מהר"ר ח"ל התשובה של מהר"ם מ"ל
ה"כ מדע לי אין כת"ר מתמי' עלי בדברי הגמ מעיר לעיר ע"י הבעל
בלא שליח אחר האומר משמעות האמ"רי בפ' ד' דגיטין לפי חד שמיא
משמע שאין לעשו' כ"ל ע"י שליח ולפיחד שמיא יש לעשות אך בשיטת
האמר"י מביא לאוחו שטיא בחרא בזה לשמון גט שלא נמסר ביום
הכתיבה אין לו תקנה אלא ליתן לם ע"י שליח ואינו יכול לגרשם בעצמו
ליתנו מידו לידם ולע"ד משמעות שלשון האמ"רי לי כת"ב דשיים'
בעיר אחת הבעל והאשה ולא נמסר ביום הכתיבה אז אין לו תקנה
כ"ל ע"י שליח והבעל ילך מון לעיר ולף שמשמעות קלא מיירן האלפסי
בשרק התקבל היכא שה' הבעל בעיר בשעת הכתיבה אין לו ליתן ע"י
שליח אף שילך מון לעיר היינו משום טעמא דבא הוא שהבעל יאמר
לשקדון לתתי לאם אתה דלגיטשון יהיב לדידם הוא יהיב וזה לא שייך
הכא ונם משמעות לשון הטור והרא"ש כמו שפירשתי דאייני דוקא
כששייכים בעיר כו' אלא יש לדיים להתיר ולדמוק ולייתב גם מהגה
שטוע מקדמוני ובתלמי ובתקון גט שבידי שתיקן מהר"ר ליתמן ע"ש
קבלת מהר"ר מנחם מעיזבנ ז"ל ומהר"ר מאיר מבילו"א ז"ל כתוב
בפי' הגרולה יפה שהבעל מולך גט בלא שליח וכשבאתי הכה והתחלתי
להתעסק ולבדר גיטין דבתי ג"כ עם חברי מה והגידו לי איך שהגה
מהר"ל יוסקן ז"ל בעדיה זו ע"י בעל בלא שליח וכן מהר"ר שלמה
מעטוקטש הקדוש ז"ל הגה כן בעדיה זו והר"ר משלם ז"ל הביא גט
בעצמו לאשתו בלא שליח לכאן מבריוקליא ואותו מהר"ם היה מקובל
ממהר"ר שוויכין ז"ל והגידו לי חביבי שהגה ג"כ הרי מהר"י הגאון
גם כלאה שהאידכא מתי מעט ולא הקול מעיר לעיר כמו בעדיה היש
ביומיסס וכ"הב עליהו ג"כ מת בה"ה ג"כ מקובלני ממהר"ר"ו ז"ל שהיה
מקובל ממהר"ם ז"ל שהאידכא אין כותבין גט חליצה ומעשה זה לפי
שאתו מתי מעט ולא כלא ואם בפסק לומר מאי איכפת לן כולה כל
הדיעות ז"ל ל"ב אתה מוליא לנו על גיטין שבאשכנים ולא אומרים לף
להמיר אח"כ דלשתי הגאון יל' והשיב וז"ל ואשר שאלת איך אכי
מוסג בבעל עצמו שהולך אם הגט ממקום למקום אם כשר הדבר דע
כי מהג אחכי הלכה לומעשה להכשיר ושכי חכיח בפיה בפ"ק דגיטין
הבעל עצמו שהביא גיטו ל"ל לומר בפי' ובפ"מ כו' ובפ"ה
ויתי הך בריתא לפסק הלכה ואיני דואה שום משמעות בשום מיומי
בשאר"י בפ"ב דמגמור מיכים דלא כשר אי משום לכתב שאין לו תקנה
אלא ע"י שליח אבל עצמו לא אין דעתו כלל לאתוקי בעל המולך אם
גיטו דאיהו מי בלשון ובכלל שליח מקרי הבעל שבעל מסב' גיטו אל"כ מ"ב
שייך לי' עלה שלא תחלק בשלימו' הא לאו שלימו' הוא ואדבר'
מוכיח ומדברי האמ"רי בהאי שיטיא כמ' הדבר דל"ל היאך מתוכי'
אמאי כותבין גט חעמ"י שיין אשתו עמו כיצוה לנוח שלנו ויוליכו
לומ"ם ויתנו לם שם משום דבמקומות אין מצי לא קופר ועדים
הנקראים בעניין וליכא לשמיי עלה דלא מקדיש איכם מוטעות בפסק'
הכת"ב לריך לאקדומי במו שאר שלימות הבא אמ"ל ומ"ם גם בבעל עצמו
שמולך אים ליש קלא עכ"ל ואמי שאלאל מבולא בשעגיבשבוב אתמי'
על הקבלה לעניל לאמיר ע"י הבעל לאיות שליח לאולכה לעצמם בלא
לאי' בכוי' ולשמור דברי האמ"רי בפ"ב כאשר ביאר הטור בחבן הבוד
וכתב בסדיא שאין לו תקנה לאותו הגט אלא ליתן ע"י השליח ואין
יכול לגרש בעצמו ליתן לו מידו לידה כי ומאי דקאמר נמי דבעל נמי
שליח הוא ובכלל שלימות הוא והוכיח מדפר' א"ם בעצמא נמי אלמא
תכיח כו' עד ואי לא שלימות מקרי מאי שייך לומר עלה שלא תחלוק
בשלימות הא לאו שליח הימא גדולא הכי בתר יש גילסא מומם איבבא
וז"ל כלאה דשאי שיכבא ובעל נמי לא קאי אמאי דומרי שלא תחלק
בשלימות דבעל לאו שליח הוא ועוד דבלאו א"ם שכיך שפיר אבל אלמא
דבעל לאו שליח הוא ל"כ ומסיבא תיתי לאתוקי ליכבא דאם"רי וס"א
ומשמעות' ועוד דסהיא בריתא דפ"ק לא אתי לאשמעינן אלא דא"ל
לומר בפ"ב ובנ"ח וכבון היבא דליבא לומיבם לקומה כגון דפרבע
כתובתם בפרטיו וקבעו לגיעה וכתבינן ע"גדגיעה דק דקבמיכן כדי שלא
תבנם בים כו' מיהו אימו מולם על הגאון וחלילה וחס לי להוליא שום
לעז על הגיטין ועל קבלתו דפסיעה דבסתיבא ילאו אפי' לכתחלה ע"כ
תוכן דבריהם ואני אומר יש כמו שלא חלק על הגאון מהר"ר דבולאי
ח"ל שהיה מקובל ובוזל לו לא היה מתי' לכתחלי' כי אותו הגאון היה
מאוד בגיל לבתמיר היכא דאיכה לד אשור דאוריתא וק"ו בא"ל ל"ל
שפשע לו היתר ובשדר גיטין שלא מלאתי מוסא מיומד היכא שהבעל
עצמו שליח אין יקבל לו הכא הפליאות ע"י וכן כלאה לי היתר פשוט
דלא גרע משליח ומה שכתב מהר"ב מנליון מו' לאו מן בר רב אשי
מהיה עלה ואחבבא אמיכא מדהמתין ע"כ ס"מ דבא לאלומי פיכבא
דליה וס"ק אפ' אח"ל דלא שייך בבעל כולי האי לומר בפ"ב כו'
דבולאי מאחר שהוא מביאו ל"כ בולאי הוא לא לה לכתוב לשמו מ"מ
יאמר בפ"ב כו' כדי שלא תחלוק בשלימות ומשמי ליה אפי' אח"ל דלא
חילוק בשלימות מ"מ הכא דאין בו משום לד לומר בפ"כו' דעצמא מאי
דתקיבו לומר בפ"ב כו' ומשום לנוח אתי בעל ומעבעל ומאחר שהוא
הביאו דלא שייך לומר משום עכשו וא"כ שיכם התקנה בעלם לגבי
הבעל ומיקבא ועוד אומר אמי אפי' אח"ל דלא שם שלים הוא מ"מ
לעניין גט קלא הוא בשלים ואדרבה עפי אוושא מילתא שהוא שליח
בעצמו

נמוך : ח עיין בסוף מיזה מקרי כל נרכו : (י) דמיסה קטומים בדרך אגא ניידו : ו כרייתא מ"ק דף כ' ע"ב : ז סם כברייתא : ח מדברי המגיפים וכתיב"ם ומשמע דבין דאלוי אבילות בטומאה בשם שבאמת מיטמאה על נפש כך היה מתאבלה עליו: ם ממשנה ובמות דף כ"ב ע"א : י נ"ז במגיפים שם בפ"ג וב' סכ"מ שהוא אלמד מדין בנו שהוא בן הנפש ומן בכורות ועוד דבר שנתגייר בקטן שנולד ומי : יא ברייתא מ"ק דף כ' ע"ב ותוקמתא דגמ' שם : יב ברייתא שם : יג ברייתא שם : יד בדפוס הרמב"ם שם כ"ב והיולא בעור וכמ"ש הרמב"ן שמות בכילוי הבי' : (י) אם הוי מני בנני אלו [אבי] בנו ובן בנו ובן בנו ובן

לחשוש להפסק, ובפרט אם אינו אומר בכוונה גדולה וכמו שנהגו בציבור, ולכן נאה לדקדק לומר עם הציבור דוקא, אבל אין אני רואה חשש במנהג שלנו לומר בציבור ובכוונה כדברי הקדוש האריז"ל.

וגם הנוהגין שלא לומר שיר המעלות בין ישתבח ליוצר מ"מ כשמתפלל עם ציבור שאומר אין לו לשתוק מלומר עמהם דכיון שהציבור אומרים המזמור להמתיק הדינים ועת רצון היא למעלה לתפלה והוא שותק, ראוי לחשוש לאיסור המבואר בברכות כ: "כל העולם עוסקים בו בשבחו של מקום והוא יושב בטל" ואף שמתכוון לטובה לחוש להפסק, כשהוא עם ציבור שאומרים וניכר ששותק לפרוש מהם ראוי לחשוש, ואדרבה הרי הוא כקורא תגר על הציבור שעושים שלא כדין, ובזה לא גרע עכ"פ מעניית שלום דשרי, ובמעשה רב איתא שלא לפרוש מן הציבור אם אומרים פיוטים ואף שדעתו שלא לומר משום הפסק ס"ל שלא יפרוש מהציבור, וכ"ש בזה וכ"ה ברמ"א סימן ס"ח, ואם אינו רוצה לומר, ראוי לו להאריך בתפלה קודם, שיהא עוד באמצע תפלתו כשאומרים שיר המעלות כדי שלא יהא נראה כפורש אלא כעוסק בתפילתו, אך יזהר לסיים ישתבח לפני הקדיש ששייך כבר ליוצר אור, וא"ש.

אוצר החכמה

קדיש

סימן מב

שאלה: לומר קדיש כל החיובים יחד.

מנהג אשכנז שמחלקין הקדישים בין החיובים, ואצל הספרדים וחסידים כולם אומרים יחד, ונראה דתלוי אם אומרים הקדיש יחד ממש, יש לקיים המנהג לומר יחד, אבל כשכל אחד אומר בפני עצמו ולא מסתכל על חבירו, תרי קלי לא משתמעי, וראוי לחשוש שזהו איסור גמור והקדיש לבטלה, ואומרים יחד רק כשהם אומרים ביחד ממש.

ורבינו החזו"א זצ"ל הקפיד מאד ששנים לא יאמרו קדיש, דהוה לדידיה כשני ש"ץ שאסור מדינא, אבל לנוהגין לומר יחד, עכ"פ יש ליזהר מאד שכולם יאמרו יחד שיסיימו "ואמרו אמן" יחד, דעדיף. (והאמת שבאמירת קדיש כשעונה לבד ולא שומע מה שאומרים לא מספיק, שמצוה לשמוע כל הקדיש (עד דאמירן בעלמא מדינא), ולכתחילה ראוי להפסיק לשמוע הקדיש ולא להסתפק בענייה לבד).

וה"חתם סופר" מביא טעם מעלת קדיש, שמזכה הציבור לענות אמן יהא שמיה רבא, ולפי דבריו לפי רוב הציבור כך זכות לנפטר, וראוי לכן לחפש מקום תפלה במקהלות בעם רב שאז הזכות יותר, אבל נראה כששנים ביחד ממש מזכין הציבור הזכות לשניהם, ואולי גם לא נגרע זכות כל אחד בזה, ויש טעם לנוהגין ששניהם אומרים קדיש אבל רק כשהם אומרים ביחד ממש. (וראיתי בבני ברק יש חוששין לשיטת רבינו החזו"א זצ"ל הנ"ל ומיד לאחר קדיש מתחלקים למנינים בפני עצמם לומר לבד קדיש של עלינו ושל שיר של יום, אבל לסברת החתם סופר הלוא במיעוט עונים נגרע בזכות הקדיש, ואינו מוכח שהרויחו כה"ג). ועיין בדברינו בח"א סימן ק"ג ששם נתבארו הדברים היטב ע"ש.

סימן מג

שאלה: גר שמת אביו אם לומר קדיש אחריו.

הנה פשוט דכיון שאביו גוי אין מקום לקדיש בשביל אביו, אבל אם מתעקש ומבקש לומר שלדעתו אביו היה מחסידי אומה"ע וידיד ליהודים, ורוצה שיהא זכות לאביו לעוה"ב, לא ראיתי מקום למונעו אם אינו גוזל מאחרים שחייבין מדינא, שהרי בעיקר הדין בן נח שמקיים ז' מצוות מפני שכן ציוה השי"ת יש לו חלק לעוה"ב כמש"כ הרמב"ם סופ"ח דמלכים, וכל שכן בגוי זה שהאמין בד' ולכן קיים הז' מצוות ותמך ביד בנו שנתגייר והכיר מעלתן של ישראל והיה תמיד ידיד ועוזר לישראל. ואף שאמירת קדיש לע"נ דגוי לא שייך, מ"מ יש לצדד שאמירת קדיש דבן אינה רק בגדר אמירה לע"נ האב, אלא יסודה לזכות עצמו כשאומר שיתקדש שמיה רבה מקבל עליו שהכל בידי שמים ופטירת אביו היא רצונו ית"ש, ומצפה שיתקדש שמו הגדול שהכל יבינו כן, וזהו זכות גדול כשמצטער על פטירת אביו ומקבל עליו גזירת מרומים ומתפלל לפניו שיתקדש שמו שהכל יבינו כי הצור תמים פעלו. וזהו זכות לבז וממילא ברא מזכה אבא.

ואף לבן נח יש זכות אם בנו נתגייר ומקיים מצוות וכדמוכח מכמה דוכתי, והכא אמירת קדיש גופא הוי כשאר מעשים טובים, וכ"ש לימוד התורה שמועיל לבן וממילא לאב, וכיון שהבן רוצה מאד לומר קדיש אין למחות למונעו, ואף שאין אנו מורים לו לומר, ואדרבה הדבר תמוה לרבים, מ"מ אין בזה איסור שאם מתאמץ דוקא לומר נמנע אותו.

ומעתה כאן שהבן כשמצטער על פטירת אביו הנכרי שילדו, אבל מצדיק דרכי ה' יש לו ע"ז גופא שכר, ואם כן יכול לומר קדיש שעיקרו רק בקשה להקב"ה שיקדש שמו ואין למונעו, רק במקומות שמחלקים הקדישים נראה שחייב לומר באופן שאינו גוזל מאחרים שמחוייבין מדינא לעלוי נשמת אביהם.

ולא ידעתי למה מתרעם ע"ז המערער, והלוא בעלי תשובה נהגו לומר קדיש על אביהם אף אם הוא מאפיקורסים שמורידין ולא מעלין, ומן הדין גרועים הם מעכו"ם ואין אנו מוחין בהם, ולמה נמחה בגר כשאומר על אביו הגוי, שלדעתו מחסידי אומות העולם וידיד ליהודים, ולכן דעתי שאין למנעו מלומר קדיש, וכמ"ש שאם מפציר דוקא לומר אין למונעו, שזכות הוא עכ"פ לבן, אף שאינו ברור כאן שיועיל לאב (וכן להתפלל כשאביו הנכרי חולה נראה דמותר שהבן מצטער, ומפני זה גופא יכול להתפלל שהקב"ה יעזור ויחיה ולא יצטער).

קריאת שמע

סימן מד

שאלה: ק"ש בלשון ספרדי אשכנזי וליטאי.

בלשון הקודש יש מבטאים שונים אשכנז (יוצאי גרמניה) ספרדי ליטאי וחסידי, ומשונים זה מזה לגמרי ומ"מ כל אחד במבטא שלו יוצא בק"ש, שאפילו אם לפי האמת הבטוי שלו לא נכון, מ"מ לא גרע מכנויים שמועיל במקום שיוצאים בכל לשון, וק"ש מועיל בכל לשון, אבל שמעתי מפקפקים אם יוצאין המ"ע, שבבה"ל סימן ס"ב מחדש דאף כשנאמר שבכל לשון יוצאין היינו במדינה שמדברים כן, אבל במקום אחר לא מועיל לשון אחר, ומביא מריטב"א שכנויים בנדרים מועיל רק בעיר שמדברים כן (ותמוה שלא הביא מרמב"ם פ"ב דשבועות הלכה ה' דנקט כינויי שבועה כשבועה בכגון "שהיו אנשי אותו מקום מדברים כן"), ומוסיף בבה"ל שמוכח כן מקידושין (ו.) שהאומר חרופתי ביהודה מקודשת והיינו ביהודה דוקא שקורין לאשה חרופה ע"ש היטב, ואם כן אף שיוצאין בכל בטוי כלשון אחר, היינו במקום שמדברים כן, אבל במקום שאין נהוג לבטא כמוהו, לא מועיל כלשון אחר, שאינו מועיל אלא במקום שמדברים כן למ"ב וכמ"ש.

אמנם אני תמה על הוכחת המ"ב מקידושין, דהתם מבואר בחרופתי דמקודשת בסתמא כשאר לשון קידושין. ובשאר מקומות לא מועיל בסתמא דמסתמא לא הבינה שהכוונה לקידושין, אבל אם יש עדים שמבינה האי לשון אף שמדברים כן רק במקום אחר כיון שמבינה בודאי יועיל, ועוד אינו ראייה, שבקידושין צריך לשון קידושין ברור ומוכח ולכן מועיל רק במקום שכולם מדברים כן, אבל במקום אחר אינו לשון מוכיח על דבריו דקידושין אבל בק"ש כל דחשיב לשון באיזה מקום שהוא הוי לשון לגבי הקב"ה, ולכן מועיל אף אם מדברים כן רק במקום אחר.

ולפי דברי המ"ב במבטא שונה שמועיל כלשון אחר, מועיל רק באותו בית הכנסת שמבטאם כן. ולכן כל אחד יתפלל בבית הכנסת שמתפללין במבטא שלו, שאז מועיל לכ"ע כלשון אחר כמו כנויים, וכן בק"ש קורא במקום או בית הכנסת שמבטא שלהם כמותו, אבל לא נהגו כן, והנה לאותם שבמסורת שלהם כן הוא לשה"ק ניחא, אך המנהג שגם שומעים בתפלה וקרה"ת מבעל מבטא אחר, כגון שאשכנזי שומע מבטא ספרדי בקרה"ת וכו', וצ"ל דס"ל דבשנוי מבטא לא נעשה ככנוי רק שמו עלה, ומשונה קצת אבל עדיף מכנויים, והוה לשון הקודש משובש, ולכן מועיל בכל בטוי אף כשאין הציבור מדברים כך, וכן המנהג פשוט שאומר כל א' ק"ש בהברתו בכל מקום ואינו חושש.

ומיהו עיין בספר זכרון ל"פחד יצחק" שנתקשה להבין בדברי המ"ב, ואמר לו הגאון רבי

טז [כ] אין עושים שני הספדים בעיר אחת אלא אם כן יש כדי לספר שבחיו של זה ושבחיו של זה:
טז יא [כא] אין אומרים בפני המת אלא דברים של מת (ג) כגון צרכי קבורתו והספר אבל שאר כל דבר **יב** אסור והני מילי בדברי (ה) תורה אבל במילי דעלמא ליתן לן בה:
יז [כב] מותר לומר פסוקים ודרשה (ה) לכבוד המת [ח] בתוך ארבע אמותיו או בבית הקברות (מהרל"י בביאור מל"מ לדעת המ"ה):
יח [כג] חכם שמת בית מדרשו בטל שסופדין אותו כל שבעה אבל שאר מדרשות עוסקין בתורה אפי' בשעת הספד ואחר ההספד אין תלמידיו מתקבצים בבית מדרשו [כד] אלא מתחברים שנים שנים ולומדים בבתיהם, אב בית דין שמת כל מדרשות שבעיר בטלין והרגילין להתפלל בב"ה משנים מקומם, נשיא שמת כל בתי מדרשות שבכל מקום שמספידין אותו בטלים ואחר ההספד אין נכנסים לבית המדרש אלא מתחברי' שנים שנים ולומדין בבתיה' וכל בני העיר מתפללים בבית האבל בין בחול בין בשבת חוץ מקריאת התורה בשבת ושני וחמישי שקורין בב"ה ולא [כה יטיילו] בשוק אלא יושבים משפחות משפחות ודוים כל היום:
יט [כו] מספידין תלמידי חכמי' ונשותיה' בב"ה ובבית המדרש אבל לא שאר העם:
כ [כז] חכם ואלוף וגאון מכניסין אותו לבית המדרש ומניחין המטה במקום שהיה דורש ומספידין אותו שם וכשמוציאים המטה סופדים אותו עד בית הקברות וביום [כח] הז' עולים לבית הקברות ומבקרין אותו וכן ביום שלשים (ט) ותכליות י"ב חדש מבקרין (י) ומשכיבין אותו:

שמה דין המאבד עצמו לדעת ומנודה והרוגי ב"ד והפורשין מן הצבור.

ובו ח' סעיפים:

א [א] [א] המאבד עצמו לדעת **א** אין מתעסקים עמו לכל דבר ואין מתאבלין עליו ואין מספידין אותו **ב** (א) [ב] ולא (ב) קורעין ולא חולצין אבל עומדין עליו בשורה ואומרים עליו ברכת אבלים וכל דבר שהוא כבוד לחיים:
ב [ג] איזהו (ב) מאבד עצמו לדעת ג כגון (ג) שאמר הרי הוא עולה לראש הגג וראוהו שעלה מיד דרך כעס או שהיה מיצר ונפל ומת הרי זה בחזקת שאיבד עצמו לדעת אבל אם ראוהו חנוק ותלוי באילן ד או הרוג ומושלך על גבי סייפו הרי הוא בחזקת כל המתים ומתעסקין עמו ואין מונעין ממנו דבר:
אדוצר החכמה
חנה **ה** [ב] מי (ג) שנגנב וגזל ועל ידי זה הרג נדין מלכות מתאבלים עליו [ג] אם אין בו סכנה מפני אימת המלכות ולא מקרי מאבד לדעת (מהרי"ו סימן קי"ד) (י):

כו'. ע"ל ס"ס מ"ד: **יא** אין אומרים כו'. משמע דעת המחבר דד"ת אפילו חוץ לד' אמות אסור ומילי דעלמא אפי' חוץ ד' אמות שרי והכ"מ פסק דד"ת אסור אפי' חוץ לד' אמות ומילי דעלמא אינו אסור אלא חוץ ד"ת ודבריו אם מת מותר אפי' בד"ת אפי' חוץ ד"ת וכן נהגו לדרוש בתנדות ופסוקים אפי' חוץ ד"ת בפני המת ויוצאין מעניין לעניין עד שמגיעין לספר שבחיו של מת מעסק תורתו וחסידותו ויותר מדות טובות שהיו בו ע"כ. וכתב המרדכי דכל אותו חדר שהמת מונח בו חשוב כד' אמות וכן פסק הכ"מ וע"ל סי' שס"ו: **יב** אסור. משום לועג לרש חרף עושהו:

שמה א אין מתעסקין כו'.

לכאורה ואת המכס לנפשותיכם אדרוש וגו' דעון גדול הוא המחבל עצמו לדעת וכתב בתשו' הרשב"ש סי' תשס"ג דאף שאמרו בכל מקום אין מתעסקין עמהם לכל דבר לא לענין קבורה וחבריהם אמרו אלא שאין קורעין ולא חולצין כו' ומביאו ד"מ: **ב** ולא קורעין כו'. משמע שאין קורעין עליו כלל אפי' אחבלים אבל דעת הרמב"ן וטור שהאבלי' קורעין עליו ואין קורעין פי' לתוקים: **ג** כגון שאמר הרי הוא עולה כו'. וכ' הרמב"ן אע"פ שלא רהוהו מפיל עצמו כיון שאמר הריני עולה לראש הגג ואשיל עצמי ואמות חזקה לדעת עשה וכ' הכ"מ בשם הרשב"ל דאפי' אמר לאו אמרו לו אמר לדעת אבל אם ראוהו עולה אדבריה לחוד לא סמכינן ואינו בחזקת מאבד עצמו לדעת וכתב שדברי' נכונים: **ד** או הרוג כו'. ע"ל סי' שס"ד סעיף ד' דין הרוגים: **ה** מי שנגנב כו'. משמע דר"ל דל"ח דכיון שנגנב וגזל וסתיר עצמו למיתה בדינים לא יתאבל עליו דה"ל מאבד עצמו לדעת קמ"ל דלא לפי שהיה שכור שיוכל לברוח אבל משום עבירה דגנב וגזל מתאבלי' עליו דלא חשוב כפורש מדרכי הציבור לדקמן סעיף ס' כך משמע מדברי הרב וכן כתב הרשב"ץ בתשובה ס"ס תשס"ג דאחד מבעלי עבירות כגזלנים וכה"ג אין בכלל הפורשים מדרכי הצבור ולפ"ז בגנב וגזלן שמתו על מעמן מתאבלין

אה"ת 1234567

חידושי רע"ק

וכשו אבילות ס"ל חודש דשודה הרי"ו דשוסעין לצוותרו אלא ודאי עיקר מעמא דורה מחמת פשיקתו אם אבילות הוא יקרא דחיי או דשבו וכהיות שכן חמה אני דהא דבר זה מחלוקת רבותינו הוא דברין מאבד עצמו לדעת דאיתא בברייתא דאבל רבתא(רפ"ב)דכל שהוא כבוד לחיים מתעסקין בו וכל שאינו כבוד לחיים אין מתעסקין בו ובזה דעת הרמב"ם (פ"א מהל' אבילות) דאין מתאבלין עליו וע' בכ"מ שם דס"ל להרמב"ם דאבילות כבוד המתים הוא [ומשמעות הרמב"ם דאף אבילות יום א' דהוא דאורייתא לדעת הרמב"ם נ"כ אסרינן מיסמא דקרא משום כבוד המתים וצ"ע] אך דעת הרמב"ן בת"ה דהתאבלין עליו דכבוד החיים הוא הרי דהוא פשיקא דבריחה וכיון שכן לפח דמסקינן בפשיטות(רפ"ב עפ"ה) בדעת הרמב"ם דהמאבד עצמו לדעת אין מתאבלין עליו הרי דקי"ל בפשיטות דאבילות הוי כבוד המתים או דקיי"ל בפשיקא לחקל באבילות ע"פ נפסק דמצוה שלא להתאבל מתני ולא הו"ל לחדרס"א להתיק דברי הרי"ו לדינא וראיתי בת' הראנ"ח (סי' נ') שכתב לענין אחר בפשיטות נ"כ דהאבילות ז' ול' הוי כבוד.לחיים ולא הרגיש דהוא מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן[ונ"ל וצ"ע לדינא וע' בת' שבות יעקב (ח"ב סי' ק"ב):(ש"ך סק"ח)(ב' הפרדכי.עי' א"ר(או"ח סי' א' סק"ד): (סימן שמ"ה סעיף ח') **המאבד** עצמו לדעת. עי' ת' בשמים ראש (סי' שפ"ח) ואם

ביאור הגר"א

שלא כדברי הש"ע בס"ב שכ' ומתפללין ועכ"ל: [ד] בתוך ד"א. דחוץ לד"א בלא"ה מותר כמ"ש בירושלמי (פ"ג דמכות (ה"ו דמיר) ר' יונה ור' יוסי בלילא בשם ר' בן חנניה אין שואלין הלכות לפני ספתו של מת הא ר' יוחנן שאל לר' יגאי קומי ערסיה דר"ש בן יהוצדק הקריש עולתו לבדק הבית מהו והוא מגיב ליה נימא כר הוח רחיק או כד הוו מסקין ליה לסדרה והא ר' ירמיה שאל לר' עזריה קומי ערסיה דר"ש בר ר' יצחק נימא כד הוה רחיק הוה מגיב ליה כד הוה קריב לא הוה מגיב ליה והכ"ש בב' תה"א. וס"ש בראש"ש בפ"ב דברכות סוף ס"ו ותוץ לד"א איירי צ"ל ותוך ד"א איירי (עיין נתוספת הרא"ש ברכות ג' ג' וע"ש) דלא כרי"ו וע' בסר' מר ר"א כמ"ש ברפ"ב שם תתם תוך ד"א כו' דאמר מר כו' (ע"כ):

שמה [א] (ליקוט) שמ"ח עראש"ש פ"ג דמ"ק סי' קמ"א (ע"כ): (ליקוט) תשאבה כו' איזהו כו'. א"ר ס"ב (ע"כ): [ב] מי שנגנב כו'. כמ"ש בס"ו דסנהדרין (מ"ו) בהדורו מלכות דרוקא בהדורו ב"ד שהגיה עצמו למיתה כו' דלא כסרדבי שתביא ראיה מס"ש שאין מתאבלין עליו ובמרי"ו ב' שפ"ס בפ"ש ומד"ם (ועל' סי' שפ"ס סק"ח ו"ד): [ג] אם אין בו סכנה. כמ"ש בפ"ק דסנהדרין (ל"ח מ') בר"י בן בבא וס' בתרא

באר היטב

וכ' מהרי"ו דאסר מדברי ר' ועל המ"ל ודעתו דה"ס לענין אבילות שבעה וקריעה שמעין לו אחרי שכוח ג"כ לכבוד המתים דמ"ש כמאבד ע"ל אין מתאבלין עליו וכתב שעשה כן כלפה למעשה שלא מדברי הרמ"א ז"ל ע"ש (ודכר זה נאמר ובמה בספרו תשובה שנו"ר מ"ב סי' ק"ב ע"ב) ועי' בש"ת תשובה מהרא"ם מ"ת סוס"י ר"ז שהשיג עליו והעלה דאין לשמוע עליו בזה להקל ע"ש: (ג) כגון צרכי קבורתו. עי' בתבו' דבנ"ו בחדושות סי' רכ"ד: **שמה** (א) ולא קורעין. עכ"ל [מ"ש אבל דעת הרמב"ן ומסוה שהאבלים קורעין כו' ובמ"ש ה"ה דמתאבלין עליו אלא שאין מספידין עליו עיין כ"א ועי' בשאלת ה"ם סי' שכ"ו שהמלה פנים שדעת הרמב"ן בלבתת מה יהיה דאם כ"ש בשתם הרב"ו נגד מסכמת הרב"ו כ"ש בשתם בהרמב"ם וכבנם שלבה בדברי המיקל בהאבל אמנם שאתה מהם מלבל מעבדו אבל אם יחיד לנם המודה לבתמבל לו ואמרו הבריות קנו כיון דבנו בטלתה ומקמר אלא הים לו דין מאבד עצמו אלי יכול המודה לחזרות לבתמבל לבתמבל אמנים אם כאמת מהכר לו שיהיה לו כל דין מתאבל"ד ודאים מבהנהדרין מ"ו כו' ושוד דבשיעקר בהרמב"ן ונכו' דלענין אבל בלבה בדברי המיקל אבל לענין בנם משמה אין בלבה המיקל בנכנוד בני אבנהם ולתקן ויעקב עו' בא"ח סי' קל"ט ס"ג בהגה"ם מכ"ד ס"ש] ועי' בש"ת בתשובה מהר"ר בתמלן ז"ל סי' י"ח ס"ס כזה [ובתמב מבלה עשה מעשה עמהו לא נגילהו מבדת שמת ומי לנו אינו עושה מעשה עמהו בתמבלנו כו' אך בשתבבלנו אבלים לא יעיתהו לתלוק עמהם בקרעים כו' ועמנו לאו כל כמנינה לתחיד עמהו ולבשיך מיקון בשמהו עלינו אולי היה חי בתמם מנים וסיה מת נומן אחר לו בתקום אחר ולפ"ז ל"ל פטור אחר בכן מקבן בשבה בגיהו בתוסן שאין בתמבל לבתבנים יכול לומר קדוש ויאמר כל י"ב מודה דשמת בתמבל לבתבנים יכול לומר קדוש ויאמר בשיעה ויתמה ליה דההוי ליה לפרב. אך לומר קדוש בנהבל"ע בתקום שים שאר אבלים אם בנים יודעים בעצמם בתמת שאינם אבלים אחרים יודעים מזה אם אומרים קדוש כרי אם גוזלים בתמתים הבבריות וקי"ו אמ"ם המ"ל סי' קל"ב כ"ד הוגסים כו' ואין כאן לחוש על בכוד משמה בתקום גזילה מתוס אחרים. אמנם אם יש נדנוד שבה בדבר אי היה דינו כמאע"ל אי לא תאינו אם אחמירו עליו בקבורתו וזולנו ביה מ"ם לענין אמירה קדוש שהרי הדין אם בנין שיאמרו אם בנין שיאמרו קדוש ע"ז ומיד בשמת אבלים זכו בתלקם והבותפים שבאו לדמותם לומר שמת אביהם בתוכן אבלים שהסידו מלקם עליהם לבניה אחיה וזה כדור עכ"ד ע"ש] (ב) מאע"ל. עי' בתבו' אבן שהם סי' מ"ד מבשל נאים אחר שהלן בדרך מיסר ושינה עמהו

בתעניה

טז [כ] אין עושים שני הספדים בעיר אחת אלא אם כן יש כדי לספר שבחיו של זה ושבחיו של זה:
טז יא [כא] אין אומרים בפני המת אלא דברים של מת (ג) כגון צרכי קבורתו והספר אבל שאר כל דבר **יב** אסור והני מילי בדברי (ה) תורה אבל במילי דעלמא ליתן לן בה:
יז [כב] מותר לומר פסוקים ודרשה (ה) לכבוד המת [ח] בתוך ארבע אמותיו או בבית הקברות (מהרל"י בביאור מל"מ לדעת המ"ה):
יח [כג] חכם שמת בית מדרשו בטל שסופדין אותו כל שבעה אבל שאר מדרשות עוסקין בתורה אפי' בשעת הספד ואחר ההספד אין תלמידיו מתקבצים בבית מדרשו [כד] אלא מתחברים שנים שנים ולומדים בבתיהם, אב בית דין שמת כל מדרשות שבעיר בטלין והרגילין להתפלל בב"ה משנים מקומם, נשיא שמת כל בתי מדרשות שבכל מקום שמספידין אותו בטלים ואחר ההספד אין נכנסים לבית המדרש אלא מתחברי' שנים שנים ולומדין בבתיה' וכל בני העיר מתפללים בבית האבל בין בחול בין בשבת חוץ מקריאת התורה בשבת ושני וחמישי שקורין בב"ה ולא [כה יטיילו] בשוק אלא יושבים משפחות משפחות ודוים כל היום:
יט [כו] מספידין תלמידי חכמי' ונשותיה' בב"ה ובבית המדרש אבל לא שאר העם:
כ [כז] חכם ואלוף וגאון מכניסין אותו לבית המדרש ומניחין המטה במקום שהיה דורש ומספידין אותו שם וכשמוציאים המטה סופדים אותו עד בית הקברות וביום [כח] הז' עולים לבית הקברות ומבקרין אותו וכן ביום שלשים (ט) ותכליות י"ב חדש מבקרין (י) ומשכיבין אותו:

שמה דין המאבד עצמו לדעת ומנודה והרוגי ב"ד והפורשין מן הצבור.

ובו ח' סעיפים:

א [א] [א] המאבד עצמו לדעת **א** אין מתעסקים עמו לכל דבר ואין מתאבלין עליו ואין מספידין אותו **ב** (א) [ב] ולא (ב) קורעין ולא חולצין אבל עומדין עליו בשורה ואומרים עליו ברכת אבלים וכל דבר שהוא כבוד לחיים:
ב [ג] איזהו (ב) מאבד עצמו לדעת ג כגון (ג) שאמר הרי הוא עולה לראש הגג וראוהו שעלה מיד דרך כעס או שהיה מיצר ונפל ומת הרי זה בחזקת שאיבד עצמו לדעת אבל אם ראוהו חנוק ותלוי באילן ד או הרוג ומושלך על גבי סייפו הרי הוא בחזקת כל המתים ומתעסקין עמו ואין מונעין ממנו דבר:
אדוצר החכמה
חנה **ה** [ב] מי (ג) שנגנב וגזל ועל ידי זה הרג נדין מלכות מתאבלים עליו [ג] אם אין בו סכנה מפני אימת המלכות ולא מקרי מאבד לדעת (מהרי"ו סימן קי"ד) (י):

נקודות הכסף

וזיל ל"ל טעות כי אדרבה מוכח מהתוס' דבאבלו אסור לאבלו בעל וכן מוכח לדבריו בס"ס סכ"ל דליכא דמיירי שבעל בעולת מצוה ומשנה אחרונה גם מ"ש דנמוק הס"ם לא הו פורשים כו' ליתא דהא משנה אחרונה שם שפורשים ואבלו אדמ"ם כתב"ש שם לא קאמר אלא דדם הבולים קולא ליה ואמ"ם שהו פורשים לריך שמיהם אלא הכא בעבולם מיירי במ"ם הכ"מ ובמ"ם בסי' פ"ק ו':

דגול מרבבה

מדינת ווהלי"ן אבל כמדינות אלו אין אחתן סולן כלל לבסות ראש אלא אם הלה אינה אין זה מקרי חופה אלא לשון דמה דאי אחבר לבוות חופה אלמו אחן לו אלמוחו שם אחם אחתן הוא מחבר לבוות חופה אלמו אלה אבל אחבר דבלוחו אל אדם כמוחו אבל בחדיות אלו נד אבלה מבבדים לאבר בנוסחי הינומא אין זה הוא הלה כלל:

בית לחם יהודה

(סימן שפ"ד סעיף ב' בהגה"ה) **מי** שנגנב וכו'. ותמי' כרב בבם מיבבלל ובידון לאיזה בדינא דמלכותא מתאבלין עליו מהרא"ם מילין. כתב כש"ו אם בבל אל עלמו מבוה

גליון מהרש"א

הבסדר ת' בית יעקב סי' פ"ג מובא בבאר היטב. סיבו ראיתו מהתוס' סנהדרין פ"ו אינה מתחורת לי בלל: (סעיף י"ח) **משנים** מקומם. הישרב"ד ברדום ישבו' בשאר הישבנים בצאן ישבים בדרום. סוד:

(סי' שמ"ה סעיף ב') **בחזקת** שאיבד עצמו. ראיתי כתוב בגליון שע"ג כ"א הנ"ל בשם אבי"ר ברלין וצ"ל שהחלים דבריהל עצמו לשם כיון שהחמים מעל' ומורידי אחתו מרם ישוב אל הרחוק וישמח ודאי מחורים מרם ישוב ישבות ועל"ב מתעסק' עמו לכל דבר עי"ת חתם סופר לניסי

יד אברהם

(סימן שפ"ה סעיף א' שו"ע) **המאבד** עצמו לדעת כו'. עי' בנתיב"ם פ"ם בסי"ב מ"ם בכסס"ל ערן לחם. (שם בכסס"ל) **איזהו** מאבד עצמו לדעת. בס' בדכי יוסף כתב קצן לו שוחם אין לחם דין מאבד עצמו לדעת וכן אם ישית עצמו לבסר הבתיו. וכן אם מבית עצמו מחמת שיבת מעשים נדולים:

הוא: (ה) לכבוד המת. דכל שאין לכבוד המת ודאי אסור ולא כיס אמכוונים להראות מעלתם בדרוש שבל המת מה שאינו לכבודו ולאו שפיר קעבדי ומעמתי הרבנים גדולים היו מקפידין על דבר זה. וכתב הטור בשם רב הלי נתן דאפילו חוץ לתרגם לאמות אסור בד"ת: בספר תורת האדם כתוב דאין מנהג ולא דרך ארץ להזכיר המת אחר שנים עשר חודש וכל שאין מגעת שמועה אלא לאחר שנים עשר חודש פטורים מהספד ואין חודש הטיבור בכלל כי לא הזכיר אלא רק י"ב חדש:

שמה (ח) קורעין. משמע שאין קורעין עליו כלל אפי' אחבלים אבל דעת הרמב"ן והטור שהאבלים קורעין עליו ואלא אין קורעין פי' לתוקים עכ"ל הב"ח. וכ' בתשובת הרשב"ש דבכל מקום שאתרו אין מתעסקין עמו לכל דבר מ"מ לא לענין קבורה והכריכים אתרו וכו': (ג) שאמר. וכ' מהרש"ל דאם לא לתוהו עולה אדיבוריה לא סמכינן ואינו בחזקת מאבד עצמו לדעת וכ' הב"ח מדברי הרב דמשמע דמשנה עכירה דגנבה ונזלה לא מסיב בפורש מדרכי הצבור ומתאבלים עליו ולפ"ז בגנב וגזלן שמתו על מעמן יש

לא תאינו אם אחמירו עליו בקבורתו וזולנו ביה מ"ם לענין אמירה קדוש שהרי הדין אם בנין שיאמרו קדוש ע"ז ומיד בשמת אבלים זכו בתלקם והבותפים שבאו לדמותם לומר שמת אביהם בתוכן אבלים שהסידו מלקם עליהם לבניה אחיה וזה כדור עכ"ד ע"ש] (ב) מאע"ל. עי' בתבו' אבן שהם סי' מ"ד מבשל נאים אחר שהלן בדרך מיסר ושינה עמהו

בתעניה

עליהן וכתב הכ"ח שכן נוהגין ואע"פ שנתחבו מהרי"ו סי' קי"ד כתב למעשה דנגב שנהגו בדוגמה ז"ל ומ"ש בספרים שקבל הגאון כו' לא ידענא פירושו ובודאי שיש לו כפרה ותלה לעוה"ב דאפי' הרוגי ב"ד יש להם חלק לעוה"ב אפילו עובדי כוכבים כדאיתא בפרק עגמר הדין לומרי לו אתודה שכל המתודה יש לו חל"ה וה"ג מסתמא המתודה כמ"ש כו' אין ר"ל דוקא מיתתו שנהרג הוי כפרה וכמו שהגין הכ"ח מדברי הלא ה"ה מת על מעמו הוי כפרה כשמתודה אלא דעובדא דהתם הוי בנהרג מיהו לעיל סי' ש"מ סעיף ה' כתב הרב דבהגיל לעשות עבירה אין מתחלבין עליו ומראה דהייגו כשלא התודה קודם מיתתו: ו כשאול המלך. שהרג את עצמו לפי שראה שהפלשתים יעבו בו כלגוש ויתלגבוהו: ז מעודה כו'. כפול לעיל סי' של"ד ס"ג: ח לובשים לבנים כו'. וכתב הטור בשם הרי"ן ניאות מכאן שהתבלים וקרובי המת לובשים שחורים וכל מקום ומקום יש לעשות כפי מנהגו: ט ושמחים. על שהכדו מוראיו של מקום דכתיב

ג [ד] ד קטן המאבד עצמו לדעת חשוב כשלא לדעת [ה] וכן גדול המאבד עצמו לדעת ה והיא אנוס ו [ז] כשאול המלך אין מונעין ממנו כל דבר:

ד ז [ו] י מעודה שמת דינו כמאבד עצמו לדעת אין קורעין ולא חולצין ולא מספידין עליו י ומניחין אבן על ארונו והני מילי באפקירותא כשעובר על ד"ח אבל בממונא כיון שמת פטור מגזירתם ואין מניחין אבן על ארונו ומספידין אותו כראוי:

ה יא כל הפורשים מדרכי צבור והם האנשים שפרקו עול המצות מעל צוארם ואין נכללים בכלל ישראל בעשייתם ובכבוד המועדות וישיבת בתי כנסיות ובתי מדרשות אלא הרי הם כבני חורין לעצמן כשאר האומות וכן המומרים והמוסרים כל אלו אין אוננים (ג) ואין מתאבלים עליהם אלא אחיהם ושאר קרוביהם ח לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ואוכלים ושותים ט (ה) ושמחים:

הגה [ז] הפוסק מן הגבור ולא רצה לקלח עמהם בסכסוה ומרגוניות מתאבלים עליו (הטו' רשב"א סי' תשס"ג) [ח] אבל אין אמר כני העיר צריכים לבטל ממלאכתן כשנילו לעסוק עמו (כן משמע בל"י סוף מ"ק):

ו [ט] ס קטן בן שנה או שנתיים שהמיר י עם (ו) אמו ומת (ד) *) אין מתאבלין עליו. (ועיין לעיל סימן ש"מ סעיף ה'):

ז י מי (ה) שנפל בים או טבע בנהר או אבלתו חיה אין מונעין ממנו דבר:

ח יא ארון העובר ממקום למקום אם שלדו (פירוש הבשר ולעוזיה) קיימת עומדין עליו בשורה ואומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים אם יש אבלים שמתאבלין עליו ואם אין שלדו קיימת אין עומדין עליו בשורה ואין אומרים עליו ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים:

אוחיל 1234567 אוצר החכמה

שמו מי שקרובו צלוב בעיר לא ידור בה. ובו סעיף אחד:

א א מי שהיה בעלה עמה צלוב (ח) בעיר או שאשתו עמו צלובה בעיר או אביו ואמו ועדיין לא כלה הבשר כולו א לא ישהה בתוכה אא"כ היתה גדולה כאנטוכיא ב שאין אלו מכירין את אלו [א] ולא ישהה בצד זה אלא בצד זה:

שמז שלא לעורר על מתו שלשים יום לפני הרגל. ובו ג' סעיפים:

א א [א] א מי שמת לו מת לפני שלשים יום הסמוכים לרגל (א) לא יספדנו משיכנסו שלשים יום הסמוכים לרגל ואפי' יש לו הספד בלא זה כגון שמת לו מת בתוך שלשים שמותר לספדו ואפילו מת (°) ערב הרגל אסור להספיד עמו על המת שמת לו לפני שלשים יום קודם המועד:

ב ב מי שבאה לו שמועה בתוך שלשים יום קודם הרגל ב נראה לי שמותר למפדו אף על פי שהיא רחוקה:

ג מה שאנו נוהגין (ח) בתשלום השנה לקונן ולהזכיר נשמות נראה לי שאינו בכלל זה ומותר לעשותו סמוך לרגל:

שמח דין שרפה על המת והאומר אל תקברוני. ובו ג' סעיפים:

א א א שורפין על המלכים (או על הנשיאים) ב (עור בשם תוספתא) מטתן וכלי (ח) תשמישן [א] ג אבל על ההריוטות ב אסור:

ביאור הגר"א

דסומה: [ד] (ליקוט) קטן כו'. שם מעשה בבנו כו' מעשה בחינוק כו': ס"ח וס"ז כל הפורשים כו' מי שנפל כו'. שם (ע"כ): [ה] יכן גדול כו'. בס"ש בס' השל (ע"ח כ') שנעשה על שלא הספידו על שאול בס"ש בכל"ר ס' בח יכול אפילו נדדף בשאול ה"ל אך: [ו] (ליקוט) מנודה שמת כו'. דהא פוקלין אותו משום ביון כ"ש שאין מתעסקים בבכורו. תה"א (ע"כ): [ז] חפורש מן כו'. ע"ל סי' של"ד ס"ג אבל לסמוא כו': [ח] אבל אין כו'. לגדר בעלמא ועד"ש: [ט] קטן כו'. בס"ש בתוספתא פרק בתרא דמגילה דקטני בני עיר הנדחת ר"א נהרגין משמע אבל באבלות דכ"ש מדרי ועל"ל סי' ש"ם ש"ח עליו וכ"כ ב מרדכי שם בשם ר"י ועי"ש מי' אלף תקל"ה:

שמו [א] ולא ישהא כו'. שם בס"ש: (ליקוט) שם"ו ערא"ש פ"ג דס"ק סימן קפ"ב (ע"כ):

שמח [א] (אבל על הריוטות אסור. תוספתא פרק ח' דשבת וס"ר דמנהדרין):

באר היטב

להתאבל עליהן וכתב הכ"ח שכן נוהגין והייגו כשהתודה קודם מיתתו ומ"ש הרב בסימן ש"מ ס"ה דבהגיל לעשות עבירה אין מתחלבין עליו נלאה דהייגו כשלא התודה קודם מיתתו. עכ"ל: (ד) כשאול. שהרג את עצמו לפי שראה שהפלשתים יעבו בו כלגוש ויתלגבוהו: (ה) ושמחים. על שהכדו שוראיו של מקום דכתיב בתהלים לשעים רגה: (ו) אמו. אז אם תהיו כדלעיל סימן ש"מ ס"ה בהג"ה: **שמו** (ח) בעיר. כ' הב"ח דוקא לעוד בעיר אבל בתלוחיו שצלבין חוץ לעיר על פני הדשה שהעוה בכל העיירות ול"כ אין דין זה נוהג עכשיו כלל. ש"ך: **שמו** (ח) בתשלום. כתב הלבוש ואנו נוהגין להזכיר אפילו פעם הראשון אפילו בתוך הרגל ע"ל:

שמח (ח) תשמישן. ואין בו משום דרכי האמורי ולא משום כל השחיה דאם לא ראוהו עולה כו' אזו משנה אחיה בעיר לחיה אלו כל שלא ראיהו עשה לה מיתתו. ובעל מבוא שלם בעמוד ה"ש כגון שנמצא חלוי בחדר והחדר סגור מבפנים וכן מוכלך ע"ג מלכך ע"ג בשאינו כלום אם נתחוק שבראה מדעת כיה הבנין רוח רשב דעיפתו לו נמיירה מפני דבר אחד וכ"ג בכגון המתבשמים. עד שבמשמע מפיו מתוך יבוש כדעת שהוא עולה מתמת כעס כו' אמנם כה ודאי אף אם לא אמר בהדיא כ"ש עולה כו' אך היה ביבר מתוך מעשיו ובשפו ואמרו לאיתה ואח"כ אמו מתעלמו שבה מכבין עצמו לאיתה ואמר מלאכתו מי ואכד עצמו דאיתו כאומר בהדיא ואפיה מדבריו בהראש כ"ש עוני גמור ע"ש ועיין בספר הר אבל עוף אחד שבקשה עליו בזה וכתב דלאו דבשבקה דהראש הדעים עלה ע"ש [גם בתשו' מ"ש בס כתב דמוכח מל"ח כן מדבריו ס"ק דע"ל דאפי' הכיר כיותר מ"מ מתמיה הוא וכזה נודייף ס' בשמים לאם בס' אמר מלאכתו מי ואכד עצמו דאיתו זה: (ג) ואין מתאבלים. [פי' בתשו' תפס מוסר סי' שמ"ח דמ"מ מתוריבים לקרבם ע"ש ומשמע"ל סי' שע"ד ס"ג דיש מת הכמלא] : (ד) אין מתאבלין עליו. עי' בדגמ"ר שתמה על הש"ע נזה שהכריע לקל ובכלה ואולי כיון שהגיעו דהכנו מקילינן ואי"ב אם עודע כיום הלשון שהוא קרוביו אבל מכיו אם הכיר אם אמו אם לא ובודאי יש לבתלבל ומסתבר אם עודע כיום הלשון ובין שמתחיל כיום ה' שוב מכדיון מרי"ו ואינו מוסקן כל ו' ס"ם: (ה) שנפל בים. עי' נתשו' כיש בשם יעקב סי' קמ"ל:

שמז (א) לא יספדנו. עי' בשו"ת מי"ר סי' מ"ם שהתריך הרבה נדון זה ובוכיות שהעו עדיין תון ל"ד יום לאיתמו אמ"ש שהוא תון מלאים לרגל מרי דבל כל"ג מת מהם מקרי ודוקא אם בשעת הספד בכר עכרו ל' לרגל אז הוא מתיהו והסור (וכן דעת הרבה"ז בתשובות הרבות סי' כ"ו ס"ב) ומ"מ מסיק בתון לזוז מדבר כש"ש אחר מקום לזוז ובודאי הדור שמוטל על כל ס"ח לסיפדו ומסי כבודו של חכם יש לספידו אחר תון ל' לרגל וכן עשה מעשה בעצמו וכתב שגם הנתון מהר"ר ישע"ל ז"ל כתב שיש לדייק להתיר לך מ"ש דעל מתו כמתוייב להתאבל דוקא אסור ל"ש ע"ש. ועי' כס' מנודים חזוב בקונטרס

חידושי רע"ק

רשאי לאבד עצמו היכא שיהקפתו יצרו ולא יעבור בנסיון עי' בב"י בבד"ה (יו"ד סימן קנ"ז) והגאון בעל ברכי יוסף בספרו שם הגדולים (אות י' סימן כ"ז) כתב דהרי"מ"א ב' ע"ו בחי' דרשאי לעשות כן וא"כ עכ"ל אם בכלל מאבד עצמו לדעת הוא ואם עשה כן מחמת תשובה עי' תשובת שבת יעקב (ח"ב סימן קי"א): (סעיף ד') מנודה שמת. עי' בה' מרב"ל לבית לוי (כלל ס"ה סימן ס"ם):

(סימן שמ"ז סעיף ה') מי ששמ לו מת. בת' שבו"ל (ח"ב סי' כ"ה) כתב דדוקא מת לו מת אבל בעלמא להספיד לבכוד תורתו שרי:

שמז [א] (ליקוט) מי כו' ואפילו כו'. ערא"ש פ"א דס"ק סי' י"ג ובשם ירושי' כו' (ע"כ):

פתחי תשובה

בתענית ובעכילה ותח"כ הלחיד עצמו לדעת ונוסקת דעובדא הוי כיום ה' לכך לעכולו וכעיד לאחשם שהיה שמה אם יבקשוני ממלאתו בבית בעכילה ובלך ובשבה שם ותור לביתו ולמחר מלאתו בביתו מוכה מנוחל כדם ובכין בידו ומבע כיום ה' ומקודם בלאיזה ימים בחתו הסכין ולמחר מרוקה לשבותו סכין בל חסיקה ועל כהוכל נמצא כתוב כב"י בהלמידיו ובידו אחריו קדים חם נקרא מאבע ובשיר בלא ימצאו ממנו דבר. הדא דאין זה מאבע"ל כיון בלא רצונו מאבד עצמו (ומה"מ בבה"ש סק"כ) ולא ממכינן לאן תהוכחה ומה בלוה שיבידו קדים ר"ל שבלה הולכים בלבו ותחיילה פיומות ושוך דו"ל רוח בלבלתו שבשה מתון מבעון ולא נקרא מאבד אלא בכמוהשם בדעת לגולה ושוד דמלא שבה כן מחמת תשובה ה"ש עוד שבעים [פי' בתשו' ח"ם סי' ש"ו שבהיר לפרש לשון הכריחה בזה ה"ב דמחמת ובזיון מדבריו דזה שבוש ומבואר דאשרי אחר מעלה על הגו ואחיל עצמו וגם לגיטנו עולה ואחר זמן מבלתנו שם נפל ומת אמרינן שה"ש סבה אחרת נפל אבל אבל ראיה שבבל אם"ש שה"ש לבבר בבבל עצמו מ"מ כיון בראיה נופל מתוקם הפלים שהבעיה לבפל בה אחרינן מבעיה דלא הוי מאבע"ל ומ"ו מ"ש מהרש"ל (הובה בבה"ש סק"ב) מבלתנו מת בתוכו המקום בסיומת דלא הוי מאבע"ל. עוד מבואר בם דמ"ש בה"ש בעמ"ל אם לם ראיהו אינה כו' בבוזה שהוא בתוכן שבראה בדעת לגולה ושוד דמלא שבה בן מחמת תשובה ה"ש עוד שעמיש